

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1964:60

Jordbruksdepartementet

SOU

1964:60 A

VATTENVÅRDENS ORGANISATION M M

BETÄNKANDE AVGIVET AV
VATTENVÅRDSKOMMITTÉN

Stockholm 1964

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1964

Kronologisk förteckning

1. Indexlån. Del I. Kihlström. 96 s. Fi.
2. Indexlån. Del II. Kihlström. 526 s. Fi.
3. Konsumtionsmönster på bostadsmarknaden. Esselte. 212 s. I.
4. Effektivare konsumentupplysning. Esselte. 111 s. H.
5. Bättre åldringsvård. Esselte. 121 s. S.
6. Alkoholreklamen. Norstedt & Söner. 278 s. Fi.
7. Statens skogar och skogsindustrier. Svenska Reproduktions AB. 144 s. Fi.
8. Kapitalutvecklingen i det svenska lantbruket. Esselte. 88 s. Jo.
9. Arbetstidsförkortningens verkningar. Esselte. 216 s. S.
10. Företagsintekning. Tiden-Barnängen Tryckerier AB. 149 s. Ju.
11. Älfrågan. Norstedt & Söner. 188 s. Jo.
12. Veterinärmedicinsk forskning och undervisning. Del II. Esselte. 302 s. Jo.
13. Religionsfrihet. AB Wilhelmssons Boktryckeri. XXVIII + 594 s. E.
14. Svensk namnbok 1964. AB E G Johanssons Boktryckeri, Karlshamn. 227 s. Ju.
15. Utlåtande av Juristkommissionen i Wennerströffären. Norstedt & Söner. 117 s. Ju.
16. Historisk översikt. Kyrkobegrepp. Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB, Uppsala. LIII + 324 s. E.
17. Rapport av parlamentariska nämnden i Wennerströffären. Norstedt & Söner. 46 s. Ju.
18. Översättning av föredrag angående upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom) och tillhörande dokument. Marcus. 187 s. H.
19. Kommunal skatteutjämning. Kihlström. 419 s. Fi.
20. Krigsmaktens förbandssjukvård. Esselte. 222 s. Fö.
21. Bilskrotning. Esselte. 75 s. K.
22. Förbud mot utförelse av kulturföremål. Kihlström. 67 s. E.
23. Kronhjärtreservat m. m. Berglingska Boktryckeriet, Lund. 106 s. Jo.
24. Behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna. Esselte. 279 s. S.
25. Nytt skattesystem. Esselte. 827 s. Fi.
26. Offentliga byggnader 3. Ekonomiskt byggande. Esselte. 103 s. K.
27. Lag om förvaltningsförfarandet. Esselte. 719 s. Ju.
28. Beräkning av pensionsreserv i pensionsstiftelse. Holmqvist skrivbyrå & kontorstryckeri. 39 s. Ju.
29. Koncernbidrag m. m. Esselte. 160 s. Fi.
30. Kristendomsundervisningen. Esselte. 182 s. E.
31. Skadestånd II. Esselte. 170 + 62 s. Ju.
32. Förtida tillträde, expropriationskostnad m. m. Marcus. 118 s. Ju.
33. Översättning av viktigare följdförfattningar till fördragen angående Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska kol- och stålgemenskapen. Marcus. 521 s. H.
34. Äktenskapsrätt I. Författningstext. Marcus. 96 s. Ju.
35. Äktenskapsrätt II. Motiv. Marcus. 597 s. Ju.
36. Ökat stöd till barnfamiljer. Esselte. 148 s. S.
37. Lantbrukets strukturutveckling. Esselte. 251 s. Jo.
38. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 3. Kap. 6 i förslaget till regeringsform. Marcus. 98 s. Ju.
39. Rapport och arbetsmaterial från arbetsgruppen för det kommunala sambandet juni 1964. Marcus. 179 s. Ju.
40. Mentalsjukvårdslag. Esselte. 418 s. S.
41. Bostadstöd för pensionärer. Hægström. 105 s. I.
42. Kommunal markpolitik. Esselte. 117 s. I.
43. Social omvärld av handikappade. Esselte. 208 s. + 16 s. ill. S.
44. Skolans försörjning med lärare II. Esselte. 296 s. E.
45. Sjuksköterskeutbildningen I. Grundutbildning. Esselte. 319 s. S.
46. Sjuksköterskeutbildningen II. Vissa grundläggande undersökningar. Esselte. 196 s. S.
47. Friluftslivet i Sverige. Del I. Utgångsläge och utvecklingstendenser. Svenska Reproduktions AB. 218 s. K.
48. Farmaceutisk utbildning och forskning. Esselte. 256 s. E.
49. Rätten till arbetstagares uppfinningar. Norstedt & Söner. 78 s. Ju.
50. Samordnad rehabilitering. Del I. Tiden-Barnängen Tryckerier AB. 223 s. S.
51. Samordnad rehabilitering. Del II. Tiden-Barnängen Tryckerier AB. 105 s. S.
52. Statslån till samfundslokaler. Kihlström. 58 s. I.
53. Organisation av skolledningen i grundskolan. Esselte. 172 s. E.
54. Konsumentupplysning i televisionen. Hægström. 120 s. K.
55. Organisationen av rationaliseringsverksamheten m. m. på jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens område. Esselte. 208 s. Jo.
56. Organisations- och samarbetsfrågor i Stockholmsområdet. Esselte. 140 s. + 1 utviksblad. I.
57. Utsökningsrätt III. Norstedt & Söner. 359 s. Ju.
58. Aktion mot ungdomsbrott. Esselte. 324 s. Ju.
59. Ett socialpolitiskt utredningsinstitut. Esselte. 105 s. S.
60. Vattenvårdens organisation m. m. Hægström. 64 s. Jo.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1964:60

Jordbruksdepartementet

VATTENVÅRDENS ORGANISATION MM

BETÄNKANDE AVGIVET AV

VATTENVÅRDSKOMMITTÉN

IVAR HÆGGSTRÖMS TRYCKERI AB
STOCKHOLM 1964

INNEHÅLL

Skrivelse till chefen för jordbruksdepartementet	5
Kap. 1. Utredningsuppdraget	7
» 2. Vattenvårdens läge	8
» 3. Organisationsfrågans utveckling	13
» 4. Vattenvårdsärendenas fördelning på olika myndigheter	17
» 5. Vatteninspektionens verksamhet	21
» 6. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhet	27
» 7. Erfarenheter av den nuvarande organisationen	31
» 8. Vattenvårdsorganisationens uppgifter och befogenheter	33
» 9. Principförslag till ny vattenvårdsorganisation	37
» 10. Den nya organisationen	39
» 11. Anslagsberäkningar m. m.	42
» 12. Vattenvårdsförbund	44
» 13. Forskning inom vattenvårdens område	48
» 14. Lagstiftningsfrågor	54
» 15. Sammanfattning	59
<i>Bilaga.</i> Översikt av den centrala personalorganisationen vid den nya vatten- vårdsmyndigheten	61
Särskilt yttrande av herr Svensson	62

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet

Kungl. Maj:t bemyndigade den 9 januari 1953 dåvarande statsrådet Hjalmar Nilsson att tillkalla särskilda sakkunniga för att i enlighet med vissa riktlinjer verkställa utredning och avgiva förslag om åtgärder till motverkande av förorening av sjöar och vattendrag.

Med stöd härav tillkallades den 18 februari 1953 såsom sakkunniga vattenrättsdomaren i Österbygdens vattendomstol G. U. Schirén, tillika ordförande, numera direktören i AB Svenska Esso T. C. Andersson, ledamoten av riksdagens första kammare, chefredaktören T. S. Bengtson, numera laboratorn G. Laurell, ledamöterna av riksdagens andra kammare numera landshövdingen K. G. Netzén och numera andre vice talmannen greve T. G. A. von Seth, dåvarande distriktsingenjören för vatten och avlopp civilingenjören O. Svensson, dåvarande överinspektören i fiskeristyrelsen S. A. Vallin samt dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, direktören E. G. Åqvist. De sakkunniga har antagit benämningen vattenvårdskommittén. Landshövding Netzén har den 3 december 1957 entledigats från uppdraget att vara ledamot av kommittén.

Den 5 mars 1953 uppdrogs åt numera överinspektören S. G. V. Andersson att vara kommitténs sekreterare och han förordnades den 21 oktober 1958 att tillika vara ledamot av kommittén. Den 24 november 1961 förordnades dåvarande byråchefen numera överingenjören i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen K. B. A. Hawerman till ledamot av kommittén.

Att såsom experter biträda kommittén förordnades den 10 december 1957 numera vattenrättsdomaren J. L. Persson och den 20 februari 1959 bl. a. numera e. o. avdelningsdirektören i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen H. A. Goldschmidt.

Den 9 oktober 1962 förordnades fiskalen i Svea hovrätt Gunvor Bexelius att vara biträdande sekreterare åt kommittén.

Kommittén har tidigare avgivit följande fyra betänkanden:

den 1 december 1954: »Vattenvården, betänkande angående organisations- och lagstiftningsfrågor m. m.» (SOU 1955: 6),

den 1 mars 1958: »Statens vatteninspektion, betänkande med förslag angående vattenvårdens centrala och lokala organisation» (stencilerat),

den 6 december 1960: »Skydd för vattenförsörjningen» (SOU 1960: 38) och

den 23 februari 1962: »Tillsyn över radioaktiv vattenförorening» (stencilerat).

Härmed får kommittén överlämna ytterligare ett betänkande, kallat »Vattenvårdens organisation m. m.».

Särskilt yttrande av herr Svensson bifogas.

Kommitténs uppdrag är härmed slutfört.

Stockholm den 29 oktober 1964.

GÖSTA SCHIRÉN

Sven Andersson

Torsten Andersson

Torsten Bengtson

Bertil Hawerman

G. Laurell

T. G. von Seth

Ossian Svensson

Sten Vallin

Gösta Åqvist

/ Gunvor Bexelius

Utredningsuppdraget

Direktiven för vattenvårdskommitténs arbete lämnades i yttrande till statsrådsprotokollet den 9 januari 1953 av föredraganden, dåvarande statsrådet Hjalmar Nilson. Dessa direktiv återgives i kommitténs första betänkande, Vattenvården (SOU 1955: 6). Kommittén har därefter anbefallts att utöver de i nämnda statsrådsprotokoll angivna riktlinjerna upptaga vissa frågor till behandling, däribland den i kommitténs den 1 mars 1958 avgivna stencilerade betänkande, betitlat Vatteninspektionen, behandlade frågan om organisationen av den nuvarande tillsynsmyndigheten. Slutligen har Kungl. Maj:t genom brev den 15 september 1961 uppdragit åt kommittén att verkställa en översyn av vattenvårdens organisation. Några nya direktiv för kommitténs arbete lämnades icke.

Förevarande betänkande behandlar till större delen vattenvårdens organisationsfrågor och anknyter härvid närmast till de erfarenheter som vunnits av den nuvarande organisationen och till vad som under senare år framkommit i riksdagen rörande behovet av en översyn därav. Kommittén har härvid utgått från att den år 1958 genomförda organisationen såväl i kommittéförslaget som i propositionen och vid riksdagsbehandlingen betecknats som provisorisk. En närmare redogörelse för organisationsfrågans läge lämnas i efterföljande kapitel 3.

I förevarande betänkande upptages vidare två särskilda utredningsfrågor, som innefattades i det kommittén år 1953 givna uppdraget, men som kommittén hittills icke tagit slutlig ställning till, nämligen dels frågan om möjligheten att motverka vattenföroreningen genom särskilda sammanslutningar, numera vanligen kallade vattenvårdsförbund, dels frågan om ordnandet av forskning på vattenvårdens område. Nämnda spörsmål upptages här i kapitel 12 och 13. Vad som i direktiven anförts i dessa frågor angives i respektive kapitel.

Slutligen behandlar kommittén i kapitel 14 frågor om ändringar i lagstiftningen till skydd mot vattenförorening, som i några sammanhang framkommit.

Vattenvårdens läge

Med vattenvård avses i detta betänkande åtgärder till skydd mot vattenförorening och till sanering av förorenade vatten, i syfte att säkerställa att vattentillgångarna kan tillgodose nu kända och framtida behov, främst beträffande befolkningens och industriens vattenförsörjning, fisket samt fritidsverksamheten.

Den ökade vattenförbrukningen i hushåll och industrier har i Sverige liksom i andra kulturländer skapat svårigheter såväl beträffande vattenförsörjningen som reningen och avledningen av avloppsvatten.

Ett av vattenvårdens huvudsyften är att trygga tillgången på behövt råvatten av bästa möjliga beskaffenhet för befolkningens och näringslivets vattenförsörjning. Det nuvarande årsbehovet av vatten för olika ändamål har uppskattats sålunda.

	Milj. m ³
<i>Bebyggelse</i>	750
Därav i städer	500
övriga tätorter	125
glesbebyggelse	125
<i>Industri</i>	3 450
Därav cellulosa- och pappersindustri	2 700
gruv- och metallindustri	600
livsmedelsindustri	50
annan industri	100
<i>Jordbruk m. m.</i>	100
Summa	4 300

Den övervägande delen av detta vattenbehov tillgodoses med ytvatten. Särskilt är industriens förbrukning av grundvatten obetydlig. Årsförbrukningen av yt- och grundvatten i olika bebyggelsetyper fördelar sig på följande sätt.

	Ytvatten milj. m ³	Grundvatten milj. m ³
Städer	315	185
Övriga tätorter	35	90
Glesbebyggelse	—	125
Summa	350	400

Eftersom de båda storstäderna Stockholm och Göteborg huvudsakligen använder ytvatten, påverkas de nyssnämnda mängderna starkt av dessa två städers förbrukning. Ser man till antalet städer har dock mer än hälften av dem grundvattenförsörjning. Det bör emellertid å andra sidan framhållas, att nära hälften av den för städerna uttagna grundvattenmängden utgöres av ytvatten, som på konstlad väg har infiltrerats i grunden.

Tillgången på vatten som är användbart för olika här berörda ändamål kan för landet som helhet betecknas såsom förhållandevis god. På många håll har dock grundvattenståndet sänkts och grundvattenbildningen minskat. Detta får antagas dels i någon mån bero på förändringar i naturen såsom ökad avdunstning genom höjd medeltemperatur, dels ha sin orsak i åtgärder av människan, huvudsakligen torrläggning av mark för jordbruksändamål, varigenom nederbörd som eljest skulle ha tillförts grundvattnet snabbt avledes till vattendrag. Däremot kan grundvatten-sänkningen icke i allmänhet utan endast inom lokalt begränsade områden anses bero på uttag för vattenförsörjning. Befolkningens allt större koncentration till vissa områden och större tätorter ställer även fränsett grundvattenbildningens minskning alltmera ökade krav på tjänligt ytvatten för direkt användning såsom råvatten eller för framställning av konstgjort grundvatten.

De förut lämnade uppgifterna om vattenförbrukningen ger indirekt också ett mått på mängden av olika slag av avloppsvatten. Däremot är det svårt att tillfredsställande redovisa, i vilken utsträckning dessa avloppsvatten kan betraktas som mer eller mindre oskadliggjorda, innan de avledes till vattendrag. Statistiska uppgifter härom finns nämligen i mycket ringa omfattning.

Beträffande kommunala anläggningar kan dock en bild av utvecklingen erhållas genom beaktande av de kommunala investeringarna för vatten- och avloppsanläggningar, omfattande vattenverk, ledningssystem och avloppsreningsverk. Under de senaste tio åren har dessa investeringar nära nog fördubblats och de utgör nu omkring 600 milj. kr årligen, varav omkring 100 milj. kr torde tagas i anspråk för avloppsreningsanläggningar. Till denna ökade investeringsverksamhet har i hög grad bidragit den möjlighet som öppnats för kommunerna att av vattenförbrukare uttaga särskilda avloppsavgifter.

Av särskilt intresse i fråga om det kommunala avloppsvattnet är i vilken utsträckning detta behandlas i s. k. höggradiga avloppsreningsverk. Den nuvarande förekomsten inom tätbebyggelse av sådana anläggningar framgår av följande uppställning. Däri ingår ej personekvivalenter för anslutet industriellt avloppsvatten utan endast fysiska personer.

Antal tätorter med 200 inv. och däröver	1 800
Folkmängd i dessa orter	5 700 000
Antal anläggningar för höggradig rening	650
Hittills ansluten folkmängd	1 800 000
Anslutningsbar folkmängd	2 600 000

Det övervägande flertalet av dessa anläggningar har tillkommit under de senaste tio åren. Enligt kommitténs första betänkande var nämligen vid tiden för dess avgivande den till anläggningar för höggradig behandling anslutna folkmängden endast 282 000.

Utvecklingen i fråga om anläggning av höggradiga reningsverk inom dels städer, dels andra tätorter belyses vidare av följande uppgifter.

År	Antal anläggningar i		hela
	städer	andra tät- orter	riket
1935	1	—	1
1940	2	2	4
1945	3	3	6
1950	5	7	12
1955	10	23	33
1960	30	246	276
1963	52	523	575

Denna utveckling kan väntas fortgå i än snabbare takt under de närmaste åren. I den mån höggradiga reningsverk icke redan finns, håller nämligen sådana på att färdigställas eller förberedas, bl. a. för stockholms- och göteborgsområdena samt för flertalet övriga städer. I betydande omfattning finns dessutom i tätorterna låggradiga anläggningar. Särskilt äldre sådana kan dock ofta ha en otillfredsställande effektivitet. Inom en relativt nära framtid, eller vid början av 1970-talet, kan därför tätorternas avloppsproblem väntas vara någorlunda väl lösta, dock med något växlande effekt. Till en betydande del kommer tätorterna att ha enligt nuvarande fordringar mycket effektiva behandlingsanläggningar och i övrigt — huvudsakligen smärre tätorter — mer eller mindre godtagbara anläggningar. Det må i detta sammanhang beaktas, att den numera gällande lagbestämmelsen om slamavskiljning som minimiåtgärd för behandling av avloppsvatten från vattenklosetter vid denna tid bör ha vunnit full tillämpning.

För en välordnad vattenvårdsorganisation är det en stor och angelägen uppgift att följa denna utbyggnad, hävda det allmännas anspråk på erforderliga åtgärder, genom råd och anvisningar leda eller påverka utvecklingen samt medelst övervakning och kontroll följa effekten därav.

För närvarande utgör för de statliga vattenvårdsmyndigheterna bevakningen av nyanläggning samt förbättring av befintliga reningsanläggningar för samhällen och industrier den mest arbetskrävande uppgiften. Erfarenheten visar emellertid att brister även finns i fråga om drift, underhåll och skötsel av såväl äldre som nyare anläggningar, varför avsedda behandlingsresultat ofta icke uppnås. Lämpliga åtgärder för att förbättra förhållandena i detta avseende är angelägna. I någon mån har förhållandena på platser där reningsanordningar helt saknats hittills krävt sådan uppmärksamhet, att krav på utbyggnad eller utbyte av föråldrade anläggningar på andra håll stundom ej kunnat i önskvärd utsträckning göras gällande.

Den snabba befolkningsökningen inom vissa centralorter medför särskilda föroreningsproblem. I första hand uppkommer härvid krav på en lämplig och förutseende planering av avloppsförhållandena före samhällenas utbyggnad. Ofta uppstår behov av att öka befintliga behandlingsanläggningars kapacitet och att bygga ut dem för högre reningsgrad. De största svårigheterna uppkommer emellertid, om befolkningskoncentrationen medför, att tillgänglig recipient — även om effektivaste avloppsvattenrening sker och recipienten har stod kapacitet — icke kan tåla den ökade belastningen utan att olägenheter uppstår. Ett koncentrerat utsläpp av stora mängder närsalter kan t. ex. vålla svårigheter, som man tidigare ej behövt räkna med och för vilka vetenskapen ännu icke funnit någon tillfredsställande praktisk lösning. Problem som sålunda kan uppstå vid stor befolkningskoncentration måste följas med uppmärksamhet i fråga om såväl recipientövervakning som renings-teknik.

Fritidsbebyggelsens ökade omfattning kommer att medföra nya avloppsproblem. Dess hittills ofta planlösa utformning, den stundom spridda karaktären och svårigheterna att finna lämpliga reningsmetoder för en högst ojämn tillförsel av avloppsvatten utgör vanligen förekommande svårigheter. För enklare bebyggelse kan tillkomma bristande förmåga att bära kostnaderna för gemensamma avloppsledningar och dyrbarare reningsanordningar.

Slutligen må anföras, att glesbebyggelsens avloppsbehandling liksom tidigare lämnar åtskilligt att önska både beträffande tekniska anordningar och skötsel.

Beträffande industriens vattenförorening är utvecklingen av skyddsåtgärderna svår att ange. Åtgärderna företages ofta inom driften och någon samlad redogörelse för vad skilda företag i detta hänseende åstadkommit eller påkostat föreligger ej. Därför kan endast en allmän översikt lämnas.

Ur vattenvårdssynpunkt positiva drag i utvecklingen på detta område är, att numera rimliga skyddsåtgärder mot vattenförorening vanligen genomföres såväl vid anläggande av nya industrier som vid strukturrationalisering. Vid nyanläggning ägnas numera lokaliseringsfrågan stor uppmärksamhet bl. a. med hänsyn till möjligheten att förhindra vattenförorening. Detta är särskilt påtagligt i fråga om nya företag inom cellulosaindustrien men även beträffande kemiska industrier, mejerier, slakterier m. fl. Då de nya företagen av dessa slag oftast utformas som stora anläggningar, är den hänsyn som sålunda tages till föroreningsproblemen av stor vikt. Beträffande rationaliseringen må särskilt nämnas stärkelseindustrin, vilken tidigare i södra Sverige utgjorde en mycket allvarlig föroreningskälla, då densamma från ett stort antal fabriker belastade de i denna del av landet svaga recipienterna med avloppsvatten. Detta har nu praktiskt taget upphört genom rationaliseringen, som inneburit att produktionen sammanförts till ett fåtal stora fabriker. Då åtskilliga industrier med fördel kan avleda sitt avfallsvatten till kommunala reningsanläggningar, sker genom den snabba utbyggnaden av dessa anläggningar en väsentlig förbättring av förhållandena. Å andra sidan visar erfarenheten att motsättningar stundom uppkommit mellan kommuner och industrier i anledning av mottagandet av det industriella avloppsvattnet ävensom att svårigheter

uppkommit att i kommunala anläggningar fullgöra åtagen behandling av det industriella vattnet.

Av vattendomstol meddelade villkor för utsläppande av avloppsvatten kan enligt vattenlagen omprövas vart tionde år. Vid sådan omprövning brukar numera praktiskt taget alltid villkoren skärpas. Även vid industrilokaliseringen torde både vattendomstolar och administrativa myndigheter nu mera än tidigare beakta vattenvårdssynpunkterna.

Det måste emellertid å andra sidan framhållas att särskilt i fråga om äldre företag, för vilka ekonomiska skälighetssynpunkter och lokala sociala förhållanden kan åberopas, angelägna saneringskrav stundom starkt eftersättes. Tillkomsten av nya typer av föroreningsämnen utgör vidare ständigt nya problem, som knappast kan överblickas för närvarande.

Slutligen måste i fråga om förorening från jordbruk genom utsläpp av ensilagevätska och kreatursurin konstateras, att förhållandena knappast förbättrats annat än i enstaka särskilt uppmärksammade fall. På detta område fordras ett organisationsarbete, vartill kommittén återkommer i det följande.

Utöver vad sålunda anförts i fråga om vattenvårdens läge i landet vill vattenvårdskommittén hänvisa till en av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen år 1964 utgiven informationsskrift med titeln »The question of pure water in Sweden», vilken inom den närmaste tiden skall utkomma i svensk upplaga, ävensom till ett av samma styrelse år 1963 utgivet meddelande nr V A 10 angående högggradig rening av kommunalt avloppsvatten i Sverige.

Organisationsfrågans utveckling

Under senare delen av 1800-talet började i större utsträckning utföras avloppsanläggningar i städerna. Särskilt sedan vattenklosetter börjat användas under 1900-talet, uppstod så småningom föroreningsproblem, som påkallade åtgärder av det allmänna. Därvid fick bl. a. hälsovårdsmyndigheterna befattning med dessa frågor.

Förslag om inrättande av en särskild övervakningsmyndighet mot vattenförorening, benämnd vatteninspektionen, framlades redan av dikningslagskommittén i betänkande den 3 juni 1915 med förslag till lag angående vatten- och luftförorening m. m. Betänkandet föranledde dock ingen åtgärd i detta hänseende.

Genom förordning den 30 juni 1937 angående särskilda åtgärder till motverkande av skada å fiske genom vattenförorening tillgodosågs provisoriskt en tillsynsverksamhet även ur andra synpunkter än de sanitära. Den fisketillsynsmyndighet, som då inrättades, var i likhet med fiskeriadministrationen i övrigt knuten till lantbruksstyrelsen och bestod av en laborator med ett fåtal hjälpkrafter.

Särskilda sakkunniga framlade år 1939 betänkande angående åtgärder till motverkande av vattenförorening m. m. (SOU 1939: 40). Betänkandet innefattade dels förslag till lagstiftning om avledande av avloppsvatten och om åtgärder till motverkande av vattenförorening, dels förslag till organisation av tillsyn av sjöar och vattendrag ur föroreningssynpunkt.

I fråga om tillsynsorganisationen ville de sakkunniga i princip anknyta till bestående institutionella förhållanden för att på bästa sätt utnyttja tillgängliga erfarenheter. Vattendomstolarna skulle sålunda vara främsta beslutande organ. Den administrativa tillsynen skulle ombesörjas av två organ; det ena skulle sörja för tillsynen ur sanitär synpunkt och vara underställt medicinalstyrelsen, medan det andra skulle sörja för tillsynen ur fiskesynpunkt och allmän naturvårdssynpunkt samt vara anknutet till fiskeriadministrationen och underställt lantbruksstyrelsen. De båda myndigheternas verksamhet skulle regleras genom en särskild lag om tillsyn över vattendrag, sjöar och andra vattenområden. Vidare framlades till stöd för deras verksamhet förslag till kungörelse om förprovning rörande åtgärder till motverkande av vattenförorening m. m.

De sakkunnigas förslag vann i huvudsak statsmakternas anslutning. Av statsfinansiella skäl inrättades emellertid icke någon särskild sanitär tillsynsmyndighet, utan tillsynen ur hälsovårdssynpunkt förutsattes kunna utövas av hälsovårdsmyndigheterna med stöd av hälsovårdsstadgan samt i någon utsträckning av fisketillsynsmyndigheten, detta senare dock »allenast i den mån sådan tillsynsverksamhet kunde förenas med myndighetens huvudsakliga uppgifter».

Vid fiskeristyrelsens tillkomst år 1948 förlades tillsynsorganet till detta ämbetsverk med stationering vid Drottningholm.

Vattenvårdskommittén behandlade i sitt första betänkande — i likhet med 1939 års sakkunniga — både lagstiftnings- och organisationsfrågor. I organisationsfrågan hade kommittén härvid att taga ställning till två huvudproblem, nämligen dels vilka resurser som erfordrades för en effektivare vattenvårdsorganisation, dels hur en bättre samordning skulle kunna åstadkommas mellan olika befintliga centrala och lokala organ. Sistnämnda fråga innefattade bl. a. ett ställningstagande till verksamhetens administrativa förläggning. Uppgiften innebar att framlägga förslag till tillsynsmyndighetens personella och materiella upprustning, att överväga denna myndighets ställning till i första hand den tekniska vatten- och avloppsorganisation, som efter hand skapats inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och dessutom till andra berörda organ på området, såsom fiskeriadministrationen, hälsovårdsorganen m. m., samt att från sådana överväganden finna en lämplig form för den centrala organisationens omfattning och administrativa förläggning.

Vattenvårdskommittén uttalade i nämnda betänkande, att en ny myndighet, benämnd statens vatteninspektion, borde inrättas. Myndigheten skulle ledas av en styrelse, vari å ena sidan hälsovården, fisket och naturskyddet samt å andra sidan kommunerna och industrien vore företrädade. Inom denna myndighet skulle sammanföras tillsynsavdelningen i fiskeristyrelsen, som föreslogs förstärkt i betydande grad, samt vatten- och avloppsbyrån i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen jämte de dåvarande distriktsingenjörskontoren för vatten och avlopp. Alternativt föreslogs att under ett övergångsskede fisketillsynsmyndigheten utbröts ur fiskeristyrelsen och upprustades på föreslaget sätt för att sedermera utvidgas med den tekniska avdelningen inom vatten- och avloppsbyrån.

Vattenvårdskommitténs förslag innebar jämfört med 1939 års sakkunnigförslag en väsentligt utbyggd och förändrad organisation men utgick likaledes från efter hand uppkomna institutionella förhållanden. För länsplanet föreslogs sålunda inga nya organ och ej heller några ändringar av länsstyrelsernas och hälsovårdsnämndernas befogenheter.

Vattenvårdskommitténs lagstiftningsförslag framlades i proposition till 1956 års riksdag, under det att organisationsförslag till ny vattenvårdsmyndighet framlades vid 1957 års riksdag. I propositionen angående organisationsfrågan (1957/49) anslöt sig föredragande statsrådet till vattenvårdskommitténs förslag om att sammanföra fisketillsynsmyndigheten och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsorganisation men förordade, att det nya tillsynsorganet förlades till byggnadsstyrelsen. Såsom skäl för denna förläggning anfördes, att de vattenvårdande åtgärderna hade nära samband med byggnadsstyrelsens uppgifter inom bebyggelseplaneringen och att vatten- och avloppsbyrån i stor utsträckning sysslade med planeringsfrågor.

Vid behandlingen av nämnda proposition i riksdagen anförde statsutskottet i enhälligt utlåtande (1957/166), att kommitténs förslag att inrätta ett självständigt verk i och för sig var välmotiverat, medan tillräckligt bärande skäl icke förelåg för

en anslutning till byggnadsstyrelsen; utskottet var emellertid icke berett att tillstyrka i anledning av propositionen väckta motioner om inrättande av ett fristående ämbetsverk för vattenvårdsfrågornas handläggning utan uttalade sig för bibehållande tills vidare av gällande organisationsform med förordande av fortsatt utbyggnad av tillsynsmyndigheten och distriktsingenjörsorganisationen. Riksdagen biföll utskottets hemställan, att riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag som motionsyrkandena.

Sedan organisationsfrågan sålunda fallit vid 1957 års riksdag uppdrog chefen för jordbruksdepartementet åt vattenvårdskommittén att skyndsamt verkställa en översyn av vattenvårdens organisation i överensstämmelse med vad riksdagen uttalat.

Vattenvårdskommittén, som i anledning av detta uppdrag avgav sitt den 1 mars 1958 dagteknade betänkande med förslag angående vattenvårdens centrala och lokala organisation, framhöll i detta ånyo angelägenheten av att sammanföra vattentillsynen och vatten- och avloppsorganisationens tekniska verksamhet, men återgick i det nu uppkomna läget till att som huvudförslag framföra det tidigare framlagda alternativa förslaget att under en övergångstid inrätta en vatteninspektion av mera begränsad omfattning, varvid i anslutning till riksdagens beslut delvis nya administrativa anordningar förordades.

Kommittén föreslog sålunda i sitt huvudförslag inrättande av en självständig vatteninspektion under ledning av en vattenvårdsnämnd men i kameralt hänseende förenad med fiskeristyrelsen. Vattenvårdsnämnden skulle därvid fungera dels såsom administrativ styrelse för inspektionen, dels såsom samordningsorgan mellan inspektionen och andra närmast berörda myndigheter.

I proposition till 1958 års riksdag (1958/133) anslöt sig departementschefen i allt väsentligt till vattenvårdskommitténs förslag. Det framhölls dock uttryckligen i propositionen att på erfarenhetens grund en vidare successiv utveckling av vattenvårdens samordningsproblem vore erforderlig.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag utan ändring och denna organisation, vars senare utveckling redovisas i kapitel 5, har därefter bestått sedan den 1 juli 1958.

År 1960 aktualiserades organisationsfrågan ånyo dels i en framställning av länsstyrelsen i Östergötlands län till vatteninspektionen, dels i riksdagens revisorers berättelse.

I förstnämnda framställning uttalades bl. a. önskemål om ökade befogenheter för länsstyrelserna på vattenvårdens område, vilket ansågs vara av betydelse för en effektivisering av vattenskyddet. Vatteninspektionen yttrade häröver den 30 september 1960 till Kungl. Maj:t, att inspektionen var beredd att successivt på erfarenhetens väg söka uppnå en rationellare arbetsfördelning mellan olika organ på vattenvårdens område samt att frågan om den lokala organisationen efter erforderlig utredning borde bli föremål för statsmakternas prövning. Framställningen föranledde icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd, i vidare mån än att vattenvårdskommittén under hand erhöi i uppdrag att vid fortsatt utredning av vattenvårdens organisationsfråga beakta vad som framkommit i ärendet.

I riksdagens revisorers berättelse 1960 upptogs frågan om samhällsplaneringens centrala ledning, varvid anfördes att starka skäl talade för inrättande av ett enhetligt planeringsverk, vartill bl. a. kunde anslutas centrala organ med uppgifter på vattenvårdens och naturvårdens område. I remissyttrandena över berättelsen tillstyrkte ett par myndigheter en utredning av frågan, medan flertalet övriga hörda myndigheter framförde erinringar och hänvisade till redan pågående utredning på området. Såsom nämnes i kapitel 4 har en samordning av samhällsplaneringen sedermera organiserats på annat sätt.

I förevarande sammanhang må nämnas, att 1960 års naturvårdsutredning i betänkandet Naturen och samhället (SOU 1962: 36) i korthet berörde vattenvårdsverksamheten. Ehuru utredningen framlade förslag till en särskild statlig naturvårdsorganisation, som sedermera genomförts, uttalades i betänkandet, att med hänsyn till det nära sambandet mellan naturvård och vattenvård borde i framtiden möjligheterna att samordna eller i vart fall underlätta en samverkan mellan dessa verksamheter uppmärksammas.

Därefter uppdrog Kungl. Maj:t, som förut nämnts, i brev den 15 september 1961 åt kommittén att verkställa översyn av vattenvårdens organisation.

Slutligen har Kungl. Maj:t den 14 maj 1964 dels till kommittén överlämnat en i riksdagens andra kammare väckt motion (1964: II: 166) för att, i vad avser vattenvårdens organisation, beaktas vid kommitténs arbete, dels uppdragit åt kommittén att med beaktande av vad som anförts i tredje lagutskottets utlåtande nr 14/1964 verkställa däri angiven utredning angående vattenvården såvitt gällde frågor, som kunde behandlas utan att dröjsmål uppstod med avlämnandet av kommitténs slutbetänkande. De sålunda överlämnade frågorna behandlas vidare nedan i kapitel 14.

Vattenvårdsärendenas fördelning på olika myndigheter

Den organisation av vatteninspektionen, som genomfördes år 1958, innebar en förstärkning av denna myndighets resurser men medförde ingen väsentlig ändring av kompetensfördelningen i förhållande till andra statsorgan. Bättre samordning och samråd mellan olika myndigheter som kunde taga befattning med ärenden på vattenvårdens område förordades, men detta förutsattes få utprövas i former som under hand kunde befinnas lämpliga. Fortfarande kan därför åtskilliga myndigheter ha att taga befattning med vattenvårdsfrågor av olika slag.

Härvid kan emellertid genast konstateras, att *vatteninspektionen* och *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* alltmera framstår som de huvudansvariga centralorganen i alla väsentliga frågor rörande vattenvård, främst innefattande åtgärder mot vattenförorening. Dessa myndigheters verksamhet göres därför till föremål för mera ingående redogörelser i kapitlen 5 och 6. Redan nu må emellertid framhållas, att dessa två myndigheter har den närmaste beröringen med varandra och att de så långt nuvarande organisationsform tillåter systematiskt söker åstadkomma största möjliga samverkan.

I rättsärenden bevakar *kammarkollegiet* det allmännas intressen i vattenmål rörande bl. a. vattenförorening. Vidare har kollegiet möjlighet att efter stämning föra talan vid vattendomstol om föreläggande för den som förorenar vatten genom avloppsutsläpp att inge ansökan om prövning av villkoren för utsläppandet. Kollegiet har också vid några tillfällen ifrågasatt att besluta om stämning mot sådan förorenare, varvid dock konflikten blivit löst genom att frivillig ansökan ingivits. Kollegiets talan i vattenmål utföres av dess advokatfiskalsämbete, varvid ämbetet svarar för den rättsliga argumentationen, medan vatteninspektionen svarar för målsättningen i sak och den utredning som behövs för ståndpunktstagande härutinnan. Vid förberedelse av sådana ärenden samråder alltid kammarkollegiet och vatteninspektionen. Även i andra fall lämnas i betydande omfattning ömsesidigt biträde och information.

På hälsovårdens område har *medicinalstyrelsen* befattning med vattenföroreningsfrågor dels på grund av hälsovårdslagstiftningen, dels enligt strålskyddslagstiftningen. Vad gäller de allmänhygieniska vattenfrågorna handlägger styrelsen i allmänhet endast vissa principärenden för meddelande av råd och anvisningar. Behandlingen av dessa ärenden sker inom styrelsens hälsovårdsbyrå. Från senare år kan som exempel på ärenden av detta slag nämnas de råd och anvisningar för oskadliggörande av avloppsvatten från sjukhus som utfärdats år 1962 samt pågående arbete med normer för bakteriologiska undersökningar m. m. Frågor angående behandling av avloppsvatten från sjukhus behandlas dock i varje enskilt

fall av styrelsen. I fråga om ärenden såväl av principiell natur som rörande enskilda fall sker numera vanligen samråd med de speciella vattenvårdsmyndigheterna. Undersökningar på det vattenhygieniska området har ombesörjts av bl. a. *statens bakteriologiska laboratorium* och *statens institut för folkhälsan*. Det bör emellertid framhållas, att dessa institutioners verksamhet domineras av andra arbetsuppgifter. Statens institut för folkhälsan, som tidigare hade en mycket omfattande undersökningsverksamhet på vattenområdet, har under senare tid begränsat denna till vad som kan vara erforderligt för forskning och undervisning. En systematisk övervakning av vattenhygienien utövas av länsläkarna; härtill återkommer kommittén. Därjämte utföres vattenundersökningar av ett stort antal laboratorier i landet.

Vad gäller vattenförorening som kan innebära fara för djur har *veterinärstyrelsen* och denna underordnade organ motsvarande uppgifter, som tillkommer det humanmedicinska hälsovårdsväsendet. Vattenföroreningens inverkan på husdjurshygienen har ägnats allt större uppmärksamhet under senare tid.

I fråga om strålskyddet föreligger en mera bestämd arbetsfördelning mellan å ena sidan *medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd* och dess verkställande organ *radiofysiska institutionen* vid Karolinska institutet samt å andra sidan vatteninspektionen. Strålskyddsnämnden och radiofysiska institutionen svarar sålunda för alla frågor om strålskydd för människan, medan vatteninspektionen genom sin under uppbyggnad varande radioekologiska avdelning handlägger de ärenden rörande utsläpp av radioaktiva avloppsvatten som inspektionen enligt vattenlagstiftningen har att handlägga, vilket i praktiken innebär ärenden rörande skyddsåtgärder mot anrikning av radioaktiva ämnen genom vattenorganismer. I uttalande av statsmakterna vid tillkomsten av vatteninspektionens radioekologiska avdelning förutsattes, att verksamheten på detta område av vattenvården bedrivs under nära samverkan med bl. a. radiofysiska institutionen. I enlighet härmed har också samråd etablerats. Detta omfattar även experter inom de veterinärmedicinska och agrikulturella områdena.

Andra centrala myndigheter som har kontakt med vattenföroreningsfrågor är fiskeristyrelsen, lantbruksstyrelsen, sjöfartsstyrelsen, kommerskollegium, statens naturvårdsnämnd, statens luftvårdsnämnd och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. Såsom allmän orientering härom må följande anföras.

Fiskeristyrelsen har att vid vattenförorening bevaka fiskets intressen. Detta sker genom samråd med vatteninspektionen men även genom egna yttranden och genom talan i vattenmål. Någon bestämd gränsdragning mellan styrelsens och inspektionens verksamhetsområden har ej gjorts, men i huvudsak kan sägas, att vad gäller fiskefrågor har inspektionen velat begränsa sin verksamhet till förutsättningarna i vattenmiljön för nyttiga fiskbestånd, medan fiskeriadминистраtionen mera ägnat uppmärksamheten åt skador, som genom vattenförorening kan uppkomma i fråga om fiskets bedrivande och avkastning.

Lantbruksstyrelsen har beröring med vattenföroreningsfrågor främst som huvudman för den undervisnings- och upplysningsverksamhet, som sker genom lantbruksnämnder, hushållningssällskap och lantbruksskolor. Denna verksamhet är

redan nu viktig och bör för framtiden få än större betydelse, när det gäller att iakttaga exempelvis gällande förbud mot utsläpp av kreatursurin och pressaft från ensilage. Nu nämnda organ har emellertid inga befogenheter på vattenvårdens område, utan deras verksamhet är att betrakta som en stödverksamhet åt de egentliga tillsynsorganen, d. v. s. hälsovårdsnämnder, länsstyrelser och vatteninspektionen.

Sjöfartsstyrelsen och det till denna anknutna rådgivande organet *statens oljeskyddsråd* omhänderhar kontrollen av att internationella oljekonventioner efterlevs. Styrelsen har härvid att förbereda Sveriges deltagande i internationella konferenser på området och att genom sina organ fartygsinspektionen, fyrväsendet etc, hålla tillsyn över oljeutsläpp till havs och i inre farleder vad gäller utsläpp från fartyg. Frågan om bl. a. skydd mot sådant utsläpp är emellertid föremål för särskild utredning inom kommunikationsdepartementet. Såsom ett resultat av denna utredning kan möjligen en helt ny organisation av skyddet mot oljeförorening komma i fråga. — I detta sammanhang må vidare erinras om att *kommerskollegium* genom den till kollegiet knutna *sprängämnesinspektionen* tar befattning med olje-frågor på så sätt, att vid tillståndsgivning för upplag av eldfarliga oljor även meddelas, vad vattenvårdsmyndigheterna föreskriver i fråga om skyddsåtgärder mot vattenförorening. Detta innebär emellertid icke, att föroreningsfrågan prövas av annan än vattenvårdsmyndighet utan endast att den sökande på en gång erhåller besked om vilka åtgärder som erfordras för såväl brandskydd som vattenskydd.

Statens naturvårdsnämnd, som genom beslut av 1963 års riksdag inrättades såsom statligt centralorgan för naturskyddsfrågor, får i åtskilliga fall befattning med frågor som nära berör vattenvården. Samarbete sker mellan naturvårdsnämnden och vattenvårdsmyndigheterna i syfte att underlätta behandlingen av gemensamma ärenden och att i övrigt utbyta synpunkter.

Den nyinrättade *statens luftvårdsnämnd* kan likaledes i sin verksamhet få beröring med vattenfrågor, särskilt på det industriella området. Ett utsläppande av luftförorenande ämnen kan draga med sig även en vattenförorening. Det kan även förekomma fall, i vilka det gäller att välja mellan att utsläppa en förorening i luft eller i vatten. Inom justitiedepartementet tillkallade immissionssakkunniga torde komma att närmare överväga bl. a. hithörande problem.

För åtskilliga uppgifter på vattenvårdens område får *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* lämna medverkan.

Vidare kräver vattentillsynen nära kontakt med den forskning som bedrivs vid universitet och fackhögskolor särskilt inom biologiska, kemiska och tekniska områden. Härtill återkommer kommittén i kapitlet om forskning inom vattenvården.

Byggnadsstyrelsen har befattning med vatten- och avloppsfrågor, därigenom att byggnadslagstiftningen förutsätter att tätbebyggelse icke får komma till stånd med mindre det kan ske på sätt, som i tillbörlig mån tillgodoser sanitära och andra vattenvårdande synpunkter. Förslag till plan för bebyggelse skall därför åtföljas av utredning om de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för planens genomförande med beaktande av möjligheterna att ordna vattenförsörjning och avlopp.

Härvid måste även iakttagas att behoven av vattenområden för trevnad och rekreation samt att faran av vattenförorening uppmärksammas. Byggnadsstyrelsen har till sitt förfogande ett *råd för samhällsplanering* med uppgift att verka för samordning av samhällsplaneringens olika grenar. I detta råd, vars ledamöter utses av Kungl. Maj:t, ingår bl. a. chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå, som tillika är ledamot av vattenvårdsnämnden.

Slutligen medverkar *arbetsmarknadsstyrelsen* i vattenvården genom de bidrag, som i syfte att upprätthålla sysselsättningsberedskapen och att möta uppkommande arbetslöshet lämnas till projektering och till utförande av vatten- och avloppsanläggningar. Denna verksamhet har även under nu rådande sysselsättningskonjunkturen en betydande omfattning särskilt beträffande projekteringsbidrag. Fortlöpande information lämnas till vattenvårdsmyndigheterna om sådana bidragsbeviljningar.

Länsstyrelserna har såsom hälsovårdsmyndigheter och med stöd av sina allmänna befogenheter i stor utsträckning befattning med vattenvårdsfrågor. Deras verksamhet på vattenvårdens område har efter hand blivit alltmer aktiv. Genom en under hand införd ordning får länsstyrelserna numera alltid tillfälle att avge utlåtanden i kommunala ärenden, däri anmälan skall ske enligt förprövningskungörelsen, i det att sådan anmälan visserligen författningsenligt ställes till vatteninspektionen men insändes till länsstyrelserna. Beredningen av sådana ärenden sker vanligen genom remissyttranden av länsingenjör och länsläkare. Det bör också nämnas, att vatteninspektionen samt olika länsinstanser, kommunala myndigheter och enskilda i stigande omfattning synes hänvända sig till länsstyrelserna med hemställan om ålägganden eller rättelser på annat sätt i vattenföroreningsfrågor.

Den tillgängliga sakkunskapen inom länen i förevarande frågor utgöres liksom tidigare i första hand av länsingenjören, länsläkaren och länshälsovårdskonsulenten samt länsveterinären. Vidare finns i särskilda frågor att tillgå bl. a. den lokala fiskeriadministrationen och lantbruksadministrationen. För viktigare ärenden sker under länsstyrelsens ledning samråd mellan olika experter särskilt beträffande hälsovårdsfrågor och samhällsplanering.

Inom kommunerna är det byggnadsnämnderna och hälsovårdsnämnderna, som i olika hänseenden har befattning med vattenvårdsfrågorna. Planering av vatten- och avloppsfrågor samt andra kostnadskrävande initiativ och åtaganden omhändertas av kommunalnämnderna.

Vatteninspektionens verksamhet

Vatteninspektionens nuvarande organisation tillkom, som förut sagts, år 1958 och var från början avsedd att i viss mån vara ett provisorium. Efter hand vunna erfarenheter ansågs möjligen kunna ge vägledning för en senare lösning av vattenvårdens organisationsfråga. En redogörelse för inspektionens verksamhet och utveckling i olika hänseenden är därför av särskilt intresse.

Vatteninspektionens befogenheter tillkommer författningsenligt vattenvårdsnämnden. Denna består av ordförande, vice ordförande och sex ledamöter. Av ledamöterna representerar tre de ämbetsverk, som närmast har beröring med vattenvårdsfrågor, nämligen fiskeristyrelsen, medicinalstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Övriga tre ledamöter företräder de icke statliga intressena på inspektionens verksamhetsområde, nämligen industri, jordbruk och kommunal förvaltning. Med nuvarande sammansättning av nämnden tillhör dessutom både ordföranden och vice ordföranden länsförvaltningen, varjämte ordföranden tillika är ordförande i statens naturvårdsnämnd.

Vattenvårdsnämnden fungerar i första hand som verksstyrelse och beslutar i anslags- och personalärenden samt om viktigare remissyttranden. Under den sedan år 1958 fortgående uppbyggnaden av inspektionen och utvecklandet av de administrativa arbetsformerna har nämnden måst ägna särskild uppmärksamhet åt frågor av detta slag. Företningsfrågor av större omfattning och principell betydelse behandlas också av nämnden.

Nämnden har vidare till uppgift att vara samordnande organ i vattenvårdsfrågor som berör olika myndigheter och då särskilt frågor som rör de i nämnden representerade myndigheterna.

Samordningsfrågor har dessutom i stor utsträckning beaktats på tjänstemannaplanet. Sålunda har fortlöpande kontakt i ett stort antal frågor av gemensamt intresse upprätthållits mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå och vatteninspektionen.

Utvecklingen av vatteninspektionens administrativa resurser kan till en början belysas genom några uppgifter om anslag och personaltillgång sedan år 1958.

Anslagsbeloppen har varit följande.

Budgetår	Avlönings- anslag kr	Omkostnads- anslag kr	Summa kr
1958/59	403 100	119 300	522 400
1959/60	452 600	142 900	595 500
1960/61	470 800	129 900	600 700
1961/62	538 000	125 000	663 000
1962/63	637 000	201 000	838 000
1963/64	849 000	257 000	1 106 000
1964/65	950 000	207 000	1 157 000

Antalet tjänster har under samma tid varit följande med fördelning av personalen i dessa grupper, nämligen a) tjänstemän i lönegrad 27 eller högre, b) tjänstemän i lönegrad 17—23 med akademisk utbildning och c) övriga tjänstemän.

Budgetår	Grupp a	Grupp b	Grupp c	Tillhopa
1958/59	4	5	9	18
1959/60	4	6	9	19
1960/61	5	5	9	19
1961/62	6	7	10	23
1962/63	7	7	12	26
1963/64	8	8	15	31
1964/65	8	9	16	33

Därutöver har inspektionen sedan 1957 till sitt förfogande haft en tjänsteman på deltid såsom föredragande i hygieniska frågor. I detta sammanhang må vidare nämnas, att en tjänst såsom teknisk laborator vakantsatts och utnyttjats för annan befattning; i tekniska frågor, särskilt sådana som rör kommunala avloppsanläggningar, anlitas nämligen numera den expertis som finns tillgänglig inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Genom de nu redovisade förstärkningarna av vatteninspektionen har tjänstemännen kunnat på lämpligt sätt fördelas till att handlägga de olika på inspektionen ankommande arbetsuppgifterna.

Utformningen av inspektionens inre organisation har i huvudsak skett efter de riktlinjer härför, som lämnades i vattenvårdskommitténs första betänkande.

Sålunda har funnits en tillsynsavdelning för handläggning av löpande tillsynsärenden såsom vattendomstols- och syneförrättningsärenden, anmälningsärenden enligt förprövningskungörelsen, övervakningsärenden o. dyl. Tillsynsavdelningen arbetar på två sektioner, nämligen en för kommunala och ur förorenings synpunkt likartade industriella ärenden, främst sådana rörande livsmedelsindustrin, och en sektion för övriga industriella ärenden.

Sektionen för kommunala ärenden består av en byrådirektör och tre vatteninspektörer. Byrådirektören har det närmaste ansvaret för sektionens arbete. Be-

redningen av de hithörande ärendena är i övrigt fördelad på de fyra tjänstemännen distriktsvis enligt följande indelning, nämligen:

1. Stockholms stad, mälarlänen och Gotlands län.
2. Östergötlands län, smålandslänen, Blekinge län och skånelänen.
3. Hallands län, Göteborgs och Bohus län, västgötalänen och Värmlands län samt
4. Kopparbergs län och norrlandslänen. Denna indelning efter länsgränser har valts med hänsyn till lämpligheten av att samme tjänsteman inom inspektionen håller kontakt med vederbörande länsmyndigheter. Indelningen ansluter sig dessutom förhållandevis nära till vattendomstolsområdena.

Sektionen för industriella ärenden består för närvarande av en byrådirektör och två vatteninspektörer. På grund av alltför begränsade personella resurser föreligger på industrisidan stor balans redan i fråga om författningsenligt anmälda ärenden, och mycket litet utrymme finns för eljest väl motiverade initiativ.

Vatteninspektionens kemiska, limnologiska och mikrobiologiska laboratorier, av vilka vart och ett numera ledes av en laborator, har i enlighet med vattenvårdskommitténs tidigare förslag organiserats såsom en särskild, gemensam undersökningsavdelning. Denna avdelnings personal är i motsats till vad tidigare var förhållandet i allmänhet befriad från den direkta handläggningen av löpande tillsynsärenden. Undantag härifrån göres endast i fråga om sådana ärenden, som någorlunda renodlat består av kvalificerade kemiska eller biologiska utredningar. Denna organisation innebär redan nu en väsentlig kvalitativ förstärkning av inspektionen och kan i än högre grad väntas ge möjlighet till ökade insatser, när även verksamheten på det mikrobiologiska laboratoriet når full omfattning, vilket bör kunna ske inom en nära framtid.

I enlighet med vad vattenvårdskommittén uttalat i sitt första betänkande har vatteninspektionen iakttagit principen, att undersökningsavdelningens laboratorier skall tillhandagå inspektionen inom ramen för de administrativa vattenvårdsuppgifterna och icke ägna sig åt forskning i egentlig mening. Föreliggande praktiska uppgifter har haft och torde för överskådlig framtid alltjämt få en sådan omfattning, att denna inriktning av verksamheten måste bestå. Till de praktiska uppgifterna får dock härvid räknas metodikforskning av viss omfattning. Avdelningen måste vidare bedriva sin verksamhet i nära kontakt med bl. a. biologiska, kemiska, oceanografiska och andra forskningsinstitutioner.

Den radioekologiska avdelningen vid vatteninspektionen, som inrättades den 1 juli 1963 och som tills vidare består av en laborator med viss arbetshjälp, får på grund av sin särpräglade verksamhet såväl administrativa uppgifter som undersökningsuppgifter. Avdelningsföreståndaren skall i förekommande fall även vara föredragande i fiskeristyrelsen och skall bedriva sitt arbete i nära samråd med bl. a. strålskyddsnämnden och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. Vat-

teninspektionens befogenheter på förevarande område har i avvaktan på närmare erfarenheter ej slutgiltigt fastställts (1963 års statsverksproposition IX HT).

Om vatteninspektionens inre organisation må i övrigt nämnas, att samtliga ärenden i sista hand föredrages för överinspektören. Anslagsfrågor, personalärenden, remissyttranden o. dyl. handlägges i huvudsak av överinspektören.

Vatteninspektionens verksamhet sedan 1958 har i stort sett bedrivits efter följande huvudlinjer.

Omedelbart efter omorganisationen upptogs frågan om att trots den bestående administrativa splittringen mellan vatteninspektionen, å ena, samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. fl. myndigheter, å andra sidan, samordna de tillgängliga resurserna. Härvid konstaterades främst att de kommunala föroreningsärendena och de industriella borde behandlas på olika sätt. I fråga om de kommunala fanns i länen en betydande sakkunskap, representerad av distriktsingenjörer, länsläkare m. fl. En stor del av de industriella föroreningsärendena, särskilt sådana som gällde de stora vattenförbrukande industrierna, skogsförädlingsindustrierna, gruv- och metallindustrierna, textilindustrien etc, beredde däremot särskilda problem som fordrade speciell, i främsta rummet kemisk och produktionsteknisk sakkunskap, eftersom skyddsåtgärderna till stor del måste bestå av åtgärder inom produktionen.

Anmälningsskyldigheten av kommunala och därmed i föroreningshänseende jämfäställda anläggningar, nämligen sådana som betjänar sjukhus, militärförläggningar, hotell etc, liksom också av sådana industriella anläggningar som anslutes till kommunala reningsverk, fullgöres numera formellt till vatteninspektionen, men anmälan insändes till länsstyrelsen för beredning och yttrande. Övriga industriella ärenden anmäles däremot direkt till vatteninspektionen, varvid dock inspektionen delger länsstyrelsen anmälningen för kännedom. Anvisningar härom utfärdades av vatteninspektionen sommaren 1959.

Denna ordning, som icke stöder sig på några formella föreskrifter men som ligger i linje med statsmakternas intentioner om att på erfarenhetens väg finna framkomliga lösningar för samarbete, har under hand godkänts av berörda departement och i praktiken godtagits av samtliga länsstyrelser. Erfarenheterna härav kan sägas vara att på detta sätt framkommande lokala och tekniska synpunkter utgjort en betydande tillgång och icke minst indirekt genom ökade kontakter haft väsentlig betydelse för inspektionens verksamhet. Jämte de ökade egna resurserna har denna ärendenas gång underlättat avvecklingen av den balans i fråga om kommunala anmälningssärenden som uppstod efter de skärpta lagbestämmelsernas införande år 1957.

För lösning av industriella vattenvårdsproblem har samverkan med industriens organ eftersträfvats. Inom några branscher har förutsättningarna för dylik samverkan varit särskilt gynnsamma. Detta gäller skogsindustriernas branschföreningar — Svenska Cellulosaföreningen och Svenska Pappersbruksföreningen, Svenska Trämasseföreningen och Svenska Wallboardföreningen — vilka sedan länge genom Stiftelsen Skogsindustriernas Vattenskyddsforskning driver ett forsknings- och servicelaboratorium för behandling av skogsindustriernas vattenföroreningsproblem.

Centralt med hela industrien upprätthålles kontakt genom Industriförbundets vatten- och luftvårdssektion.

Industriförbundet har nyligen lagt fram förslag om en sammanslagning av förbundets och skogsindustriernas verksamhet på vatten- och luftvårdsområdet. Avsikten är att skapa ett halvstatligt branschforskningsinstitut för industriproblemen inom dessa sektorer av naturvården samt ett av industrien ägt bolag med uppgift att lämna råd och anvisningar i föroreningsfrågor. Vattenvårdskommittén anser det angeläget att industriens planer i detta hänseende förverkligas och att härigenom övriga industribranscher både forskningsmässigt och i fråga om möjligheter till sakkunnig rådgivning blir likställda med skogsindustrierna på detta område.

Svenska petroleuminstitutet samverkar med vatteninspektionen till att lösa olje- hanteringsens vattenvårdsproblem. Med Svenska sockeraktiebolaget föres årliga underhandlingar om bl. a. investeringsvolym för vattenvårdande åtgärder vid olika anläggningar. Strukturrationaliseringen inom stärkelseindustrien sker med systematiskt beaktande av vattenvårdsintressena. Även med andra industrier förekommer samarbete. Goda utsikter torde föreligga för en utvidgad samverkan.

Jordbrukets förorening genom utsläpp av pressaft från ensilage och av kreatursurin har alltsedan den nya lagstiftningens tillkomst varit föremål för vatteninspektionens särskilda uppmärksamhet. Inspektionens strävanden på detta område har ännu icke givit tillfredsställande resultat, särskilt icke inom de landsdelar där frågan har sin största betydelse. Stora ansträngningar har gjorts att genom upplysningsverksamhet och forskning komma till rätta med denna förorening och det är att hoppas att bättre förhållanden skall kunna uppnås på något längre sikt. Sålunda föreligger nu en av olika forskningsinstitutioner på jordbrukets område i samråd med vatteninspektionen verkställd utredning, kallad »Djurhållningen och vattenvården inom jordbruket», som är ägnad att tjäna som underlag för detta saneringsarbete.

En erfarenhet under vatteninspektionens hittillsvarande verksamhet torde vara, att rationell vattenvård till motverkande av såväl kommunal som industriell vattenförorening på längre sikt bäst kan realiseras genom att en landsomfattande vattendragsinventering utföres och att på grundval av en sådan saneringsplaner uppställas för olika vattenområden.

Önskemål att vatteninspektionen skulle utföra en sådan inventering har tidigare uttalats av vattenvårdskommittén. Detta har dock hittills icke gjorts i någon större utsträckning. Undersökningar har emellertid utförts i bl. a. Vänerne, Vättern och Glan. Vidare har vatteninspektionen prövat möjligheten att genom stickprovsundersökningar i vattendrag få en översikt över dessas tillstånd. Detta material har tillsammans med andra tillgängliga data visat sig vara till nytta för bedömning av erforderliga reningsåtgärder.

Enligt uppgift planerar vatteninspektionen att fortsätta detta arbete och, så snart personaltillgången det medger, utföra en mera omfattande inventering, avseende främst landets södra och mellersta delar. Denna inventering skall grunda sig på i första hand redan tillgängliga utredningar hos kommuner, industriföretag och

vattenvårdsförbund. Materialet avses efter hand skola kompletteras med undersökningar av vatteninspektionens undersökningsavdelning.

Inventeringsarbetet förutsättes skola ledas av inspektionens sektion för kommunala ärenden. Det innebär för denna sektion, att arbetsuppgifterna förskjutes från nuvarande granskning av kommunala anmälningsärenden till en översiktlig recipientövervakning och planerande vattenvårdspolitik. Arbetet förutsättes skola ske i nära samråd med berörda länsmyndigheter.

Verksamheten har planerats så att inom de närmaste åren ett åtminstone summariskt material skall föreligga för viktigare vattendrag i landet. Materialet skulle sedan undan för undan kompletteras och förfinas.

Samtidigt med denna inventering ämnar vatteninspektionen efter hand genomgå olika industrigrenars vattenvårdsfrågor och med utgångspunkt från vad därvid blir utrett framlägga generella anvisningar till åtgärder, som kan tjäna som riktlinjer för företagens egen planering av vattenvårdande åtgärder och som vägledning även för övervakande lokala myndigheter och personal. Jämväl detta arbete har enligt uppgift påbörjats men kräver ökade resurser för sitt genomförande.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhet

Vad som i detta betänkande i enlighet med allmänt bruk kallas vatten- och avloppsorganisationen består av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå samt de till styrelsen knutna länsingenjörskontoren. I praktiken har väg- och vattenbyggnadsverket två skilda verksamhetsområden, nämligen de statliga uppgifterna dels på vägväsendets område, dels på vatten- och avloppsområdet.

Väg- och vattenbyggnadsverkets befattning med vatten- och avloppsområdet har till stor del haft samband med statlig bidragsverksamhet på detta område. Bidragsgivning i mera betydande omfattning till vatten- och avloppsanläggningar infördes under 1930-talet dels i form av anslag till reservarbeten och beredskapsarbeten med syfte att begränsa arbetslösheten, dels i form av bostadsförbättringsbidrag med särskilt syfte att höja bostadsstandarden på landsbygden. År 1944 infördes vidare särskilda statsbidrag för vatten- och avloppsanläggningar. Dessa bidrag var icke beroende av arbetsmarknadsläget i vederbörande kommun utan graderades efter anläggningskostnadens relativa storlek och sedermera även efter skatteunderlaget. Denna bidragsgivning ökade utbyggnaden av vatten- och avloppsanläggningar. Så gjorde även bostadssubventioneringen, som förutsatte att vissa krav på bostadens standard uppfylldes. Slutligen föranledde icke minst den efter hand inträdda höjningen av levnadsstandarden, att nya vatten- och avloppsanläggningar tillkom i stort antal.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen handhade tekniska uppgifter i samband med den bidragsverksamhet som infördes i början av 1930-talet och fick sedermera omhändertaga den år 1944 införda bidragsgivningen. På ett tidigt stadium uppmärksammades behovet av att samordna närliggande bebyggelsegruppers vatten- och avloppsfrågor, att möta en stigande vattenförbrukning, att effektivisera avloppsvattenbehandlingen och att genom planerad avloppsvattenutledning avlasta vissa vattenområden från förorening. Därav föranledda utredningsarbeten, tidigare utförda i form av s. k. länsutredningar för vatten och avlopp, blev efter hand vid sidan av bidragsgivningen och därmed sammanhängande kontrolluppgifter underlag för en snabbt utbyggd vatten- och avloppsorganisation.

Inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen omhänderhades till en början vatten- och avloppsärendena av hamnbyrån, men de överfördes 1944 till en särskild vatten- och avloppsavdelning, sedermera byrå. Regionala vatten- och avloppskontor, till en början betjänande distrikt omfattande flera län, tillkom samtidigt. Numera finns ett länsingenjörskontor i varje län, med det undantaget att Stockholms och Gotlands län har gemensam organisation.

Vatten- och avloppsorganisationens uppgifter har under senare år väsentligt förändrats. Anslagen för vatten- och avloppsbidrag har visserligen, såsom närmare redovisas i det följande, höjts väsentligt, men beräkningsgrunderna för bidrag har samtidigt förenklats, så att numera betydligt mindre arbetskraft tages i anspråk för denna uppgift. Projektering av vatten- och avloppsanläggningar förekom tidigare i begränsad omfattning inom organisationen men har numera helt upphört, och byggnadskontroll av bidragsberättigade anläggningar har inskränkts till ett minimum. Verksamheten har i stället huvudsakligen inriktats på att främja en ändamålsenlig planering och utveckling på vatten- och avlopssområdet.

Den snabba tillväxten av tätorterna har ställt stora krav på samhällsplaneringen och i samband därmed på lösandet av vatten- och avloppsfrågorna. Vatten- och avloppsorganisationen har medverkat i detta bl. a. genom utgivande av råd och anvisningar, genom direkt deltagande i såväl översiktliga vatten- och avloppsutredningar som samordningsfrågor mellan kommuner samt genom teknisk-ekonomisk granskning av vatten- och avloppsutredningar för stads- och byggnadsplaner. Av särskild betydelse har under senare år varit de problem, som sammanhänger med fritidsbebyggelsens lokalisering och utformning, samt frågor om vissa landsdelars framtida vattenförsörjning.

Handläggning av kommunala och vissa industriella föroreningsärenden, som sker i nära samverkan med vatteninspektionen, har successivt ökat i omfattning. Tillsyn över skötseln av avloppsreningsverk har också utvidgats och utgör nu en viktig del av vattenvårdsarbetet.

Tekniska vattenvårdsfrågor sammanhängande med lagring och hantering av petroleumprodukter har blivit en stor ärendegrupp som en följd av den snabbt ökande användningen av dylika produkter och de skärpta bestämmelserna till skydd mot förorening av yt- och grundvattentäkter.

Den del av vatten- och avloppsorganisationens arbete, som omfattar undersökning av nya metoder för rening av avloppsvatten, tillämpning av framkomna forskningsresultat samt rådgivning i tekniska frågor till kommuner och andra, har ur såväl vattenvårds- som ekonomisk synpunkt väsentlig betydelse. Vid upprättande av normer och anvisningar krävs i allmänhet samarbete med andra centrala ämbetsverk. — I fråga om forskningen återkommer kommittén i kapitel 13.

Den nära samverkan mellan vatten- och avloppsorganisationen och vatteninspektionen framträder icke minst ute i länen. Enligt ett flertal författningar har länsstyrelserna befattning med vattenvårdsärenden, sammanhängande med såväl kommunala som industriella frågor. Länsingenjören får hand om dessa ärenden i sin egenskap av länsstyrelsens expert. I ärenden grundade på tillsynslagen och förprövningskungörelsen har länsingenjören att samarbeta med vatteninspektionen. I vattendomar föreskriven driftskontroll vid avloppsreningsverk utövas oftast av länsingenjören. Han kan även få liknande uppdrag beträffande industrier. Länsingenjören är sålunda de facto och enligt instruktion i flera avseenden vatteninspektionens representant i länet.

Av vatten- och avloppsorganisationens uppgifter har en väsentlig del anknytning till hälsovårdsstadgan, vatten- och avloppslagen, expropriationslagen, lagen om kommunal beredskap samt förordningen om brandfarliga varor.

Beträffande verksamhetens fördelning på det centrala och det regionala planet kan i stort sägas, att vatten- och avloppsbyrån behandlar de allmänna och grundläggande frågorna, medan länsingenjörskontoren självständigt handlägger praktiskt taget alla på länsplanet förekommande ärenden.

I förhållande till länsstyrelsen har länsingenjören i likhet med länsarkitekten, länsläkaren, länsveterinären m. fl. en fristående ställning. Hans uppfattning inhämtas i regel remissvägen. Möjlighet föreligger att förordna länsingenjören som föredragande hos länsstyrelsen i vatten- och avloppsfrågor.

I viss utsträckning anlitas länsingenjörens tekniska kunskap även utanför vatten- och avloppsområdet i den mån på länsplanet saknas särskild expertis.

Vatten- och avloppsbyrån står under ledning av en överingenjör och är organiserad på fyra avdelningar, nämligen en teknisk avdelning, en planeringsavdelning, en bidragsavdelning och ett sekretariat.

Personalfrågor, kamerala ärenden, juridiska ärenden, utbildningsfrågor och publiceringsverksamhet m. m. handlägges väsentligen inom andra byråer efter beredning inom vatten- och avloppsbyrån.

Länsingenjörskontoren består av en länsingenjör med i regel 2—4 biträdande ingenjörer samt kontorspersonal. I kameralt hänseende är kontoren samordnade med vägförvaltningarna.

Antalet anställda inom vatten- och avloppsorganisationen var den 1 juli 1964:

	B 1 och högre	Antal tjänstemän i lönegrad			Arvoder	Summa
		A 20—27	A 13—19	A 1—12		
VA-byrån	2	12	6	7		27
Länsingenjörs- kontoren	23	53	25	27	1	129
Summa	25	65	31	34	1	156

Till vatten- och avloppsorganisationen är att hänföra följande delar av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och vägförvaltningarnas anslag till avlöningar och omkostnader för budgetåret 1964/65:

	Avlöningar kr	Omkostnader kr	Summa kr
VA-byrån	816 080	102 100	918 180
Länsingenjörskontoren	3 197 740	692 500	3 890 240
Summa	4 013 820	794 600	4 808 420

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har dessutom av anslaget till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar bemyndigats taga i anspråk 960 000 kr under budgetåret

1964/65 till bestridande av kostnaderna för den styrelsen enligt gällande statsbidragskungörelsen åvilande kontrollen av vatten- och avloppsanläggningar. Av detta belopp har ca 800 000 kr disponerats för avlöningar.

Anslaget till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar har under tjuogoårsperioden 1944/45—1964/65 ökat från 1 till 80 milj. kr per år och sammanlagt har anslagits 557 milj. kr. För närvarande råder en väntetid av sex år på bidragsbeslut, men väntetiden torde med nuvarande anslag efter hand komma att minska och helt upphöra i början av 1970-talet.

Erfarenheter av den nuvarande organisationen

Den i kapitel 4—6 lämnade redogörelsen för vattenvårdsärendenas fördelning på olika myndigheter kan ge intryck av en kvarstående mycket stark organisatorisk splittring. En närmare granskning av förhållandena visar emellertid, att flertalet ärenden ankommer på de båda administrativa huvudorganen, nämligen vatteninspektionen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsorganisation.

Såsom framgår av kapitel 5 och 6 har nämnda organ under senare år vartdera på sitt område tillförts ökade resurser och bl. a. av denna anledning men också till följd av den faktiska utvecklingen alltmera fått huvudansvaret för vattenfrågorna inom centralförvaltningen. I fråga om övriga centrala myndigheters befattning med vattenföretningsfrågor och därmed sammanhängande spörsmål synes på grundval av erfarenheten följande synpunkter kunna anföras.

Kammarkollegiet har omfattande juridiska uppgifter inom bl. a. hela området för vattenlagens tillämpning. Dess befattning med företningsmål och därmed sammanhörande frågor utgör endast en begränsad del av dessa uppgifter. Något skäl till ändring av nuvarande förhållanden föreligger ej, så mycket mindre som den nuvarande ordningen, såsom nämnts, visat sig fungera på ett tillfredsställande sätt.

Medicinalstyrelsen och fiskeristyrelsen har och måste alltid ha intressen att bevaka inom vattenvården. Vad gäller medicinalstyrelsen är det naturligt att denna vid epidemier, där smittan är eller kan befaras vara vattenburen, måste ha behörighet att ingripa i vattenföretningsfrågor, såvitt förhållandena icke är sådana att stadgandet i 8 kap. 40 § sista stycket vattenlagen är tillämpligt. Likaså är det naturligt, att fiskeristyrelsen för bedömning av fiskets förutsättningar och villkor har intressen att bevaka på vattenvårdens område. Dessa myndigheter har emellertid icke och behöver knappast enligt nuvarande erfarenheter ha möjlighet att i andra avseenden än nu angivits följa enskilda vattenvårdsärenden. I stort sett kan vattenvårdsorganisationens samarbete med dessa och åtskilliga andra myndigheter grunda sig på generella gemensamt utarbetade riktlinjer. Säreigna och mera svårbedömda frågor kan behandlas efter remiss.

Beträffande de nya centrala organen för naturvård och luftvård föreligger ännu icke erfarenheter om samarbetsbehov och samarbetsformer. Vad som sagts om samarbete i föregående stycke torde emellertid vara tillämpligt även för dem.

En särskild tendens i den allmänna utvecklingen företrädes av medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd och sjöfartsstyrelsens oljeskyddsråd.

I fråga om strålskyddets organisation fann statsmakterna vid tillkomsten av vatteninspektionens radioekologiska avdelning år 1963 det lämpligt att tills vidare avvakta erfarenheterna av ett samarbete i fria former mellan olika strålskyddsin-tressen, innan en slutgiltig organisation skapades; under den korta tid som denna ordning gällt har icke heller på detta område några definitiva erfarenheter vunnits.

Oljeskyddsrådet, som endast är ett rådgivande organ till sjöfartsstyrelsen, har kommit att anknytas till denna, eftersom beredningen av ärenden rörande inter-nationella oljeskyddskonventioner ansetts vara ett traditionellt sjöfartsärende. Vi-dare är det naturligt, att sådan kontroll av oljeutsläpp från fartyg, som kan ske genom granskning av skeppspapper eller utföras av lots- och fyrpersonal m. fl., äger rum genom sjöfartsstyrelsen, men denna kontroll torde i och för sig endast behöva utövas som medhjälp åt andra myndigheter. Den hittills olösta frågan om hur åtgärder för sanering av oljeskadade vattenområden skall organiseras, är för närvarande föremål för särskild utredning, varvid en ny lösning kan tänkas bli aktuell. Vattenvårdskommittén vill i följande kapitel återkomma med vissa syn-punkter på denna fråga.

Sammanfattningsvis kan följande uttalas om de sedan år 1958 vunna erfaren-heterna av den centrala vattenvårdsorganisationen.

Fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion är i sakfrågor två helt skilda ämbetsverk för respektive fiske och vattenvård men med kameral samhörighet. Mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vägoorganisation å ena samt dess vatten- och avloppsorganisation å andra sidan råder icke formellt men i praktiken samma förhållande; arbetsuppgifterna inom styrelsens nämnda delar, således vägväsendet och vatten- och avloppsorganisationen, kan till och med sägas vara än mer art-skilda än fiskeristyrelsens och vatteninspektionens. Den organisatoriska splittringen mellan de båda centrala huvudorganen för vattenvården har i någon mån kunnat överbryggas genom informell samverkan, men fördelningen på två ämbetsverk måste sägas dels vara i och för sig onödig, dels i många fall innebära en arbets-krävande omgång både för ämbetsverkens personal och för den allmänhet som har att vända sig till dem. Slutligen minskas genom splittringen av resurserna den slag-kraft som ett gemensamt organ skulle äga.

För de övriga i kapitel 4 nämnda centrala myndigheterna med intressen eller befogenheter inom vattenvården kan i vissa fall justeringar av befogenheterna eller en mera fast gränsdragning övervägas; kommittén återkommer härtill i det följande. Men i stort sett är det här fråga om beröringspunkter mellan olika intresserade organ, som man icke genom någon organisationsindelning kan komma ifrån.

Vad slutligen gäller förhållandena ute i landet, har länsstyrelserna i enlighet med gällande författningar, framställningar i skilda sammanhang av bl. a. vattenvårds-nämnden samt icke minst på eget initiativ alltmera blivit samordnande organ i vattenvårdsfrågor. Härvid har främst länsingenjörerna och länsläkarna i allt större utsträckning fått befattning med åtgärder för vattenvård och åtgärder mot vatten-förorening. Ytterligare synpunkter på den regionala verksamheten lämnas i efter-följande kapitel 8 och 9.

Vattenvårdsorganisationens uppgifter och befogenheter

Såsom framgår av kapitel 5 och 6 om vatteninspektionens samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hittillsvarande verksamhet inom vattenvården har redan under den förhållandevis korta tid som denna verksamhet pågått arbetsuppgifterna efter hand delvis förändrats. Detta gäller kanske särskilt vatten- och avloppsorganisationens arbetsinriktning.

Såsom underlag för kommitténs överväganden i det följande om en ny vattenvårdsorganisation är det angeläget att närmare undersöka vilka uppgifter denna organisation bör fylla.

Vattendomstolarna har vid motsättning mellan olika intressen, allmänna och enskilda, att träffa avgöranden i frågor om åtgärder mot vattenförorening, skador därav och även om vattenvårdsfrågor av mera allmän räckvidd. Vattendomstolarnas verksamhet faller utanför ramen för en förvaltningsorganisation, även om det i och för sig alltid kan ifrågasättas i vilken omfattning olika slag av vattenrättsfrågor lämpligen bör avgöras genom domstolsförfarande eller på administrativ väg. Vattenvårdskommittén har dock för sin del icke anledning att nu gå in på hit hörande spörsmål.

De rättsärenden i vattenvårdsfrågor som nu handlägges av kammarkollegiet och dess advokatfiskalsämbete synes icke lämpligen böra överföras till en organisation med förvaltningsuppgifter inom vattenvården. En sådan bör huvudsakligen vara inriktad på spörsmål av organisatorisk, naturvetenskaplig och ingenjörsteknisk art, och övervägande skäl talar för att denna myndighet icke behöver inrymma någon juridisk avdelning. Däremot är det av den största betydelse, att vattenvårdsmyndigheten vid behov kan i rättsärenden erhålla biträde av annan myndighet, som besitter vidsträckt juridisk sakkunskap och erfarenhet även utanför vattenvårdens område. Samarbetet med kammarkollegiet synes vara en ändamålsenlig ordning härför.

I diskussionen om den lämpliga omfattningen av verksamhetsområdet för en vattenvårdsmyndighet har ibland uttalats önskemål om inrättande av en sådan myndighet med kompetens och behörighet att ansvara för samhällets vattenhushållning i mycket vidsträckt mening. Önskemålen har knappast närmare precisrats, men det kan antagas att man härvid avsett ett organ, som skulle i princip kunna taga befattning med praktiskt taget hela området för vattenlagstiftningen eller med andra ord begagnandet i alla praktiskt förekommande avseenden av vattnet i naturen och bl. a. därvid uppstående konkurrenssituationer. Det ligger

utanför kommitténs uppdrag att närmare behandla en organisation med så omfattande uppgifter. Skäl synes icke heller föreligga att inrätta en sådan.

Den statliga administrationen på vattenvårdens område har i Sverige liksom i andra länder med historisk förvaltningsutveckling vuxit fram ur förefintliga institutioner. Olika myndigheter har undan för undan anförtratts olika vattenfrågor. Det synes icke möjligt att med ledning av svenska erfarenheter eller med stöd av förhållandena i andra jämförbara länder finna absolut avgörande för- eller nackdelar av en viss vattenvårdsadministration. Det torde dock vara klart, att insikt om vikten och betydelsen av vården om våra vattentillgångar numera blivit allmän. Något tvivel kan därför icke hysas rörande den allmänna önskan om en så effektiv vattenvårdsorganisation, som över huvud taget kan åstadkommas. Beträffande den praktiska lösningen av organisationsfrågan må erinras om, att de vattenvården näraliggande uppgifterna naturvård och luftvård helt nyligen uppdragits åt särskilda statliga centralorgan. Vattenvården är en så omfattande och angelägen uppgift, att en så verkningsfull samhällsinsats på detta område som möjligt nu är nödvändig. En enhetlig central organisation bör vara ett viktigt medel härtill.

Vid övervägande av statliga myndigheters uppgifter inom vattenvården må till en början anföras, att gällande lagstiftning förutsätter ett betydande självansvar för den som förorenar vatten jämte därmed förbunden skyldighet att vidtaga erforderliga skyddsåtgärder. Någon ändring av denna förutsättning torde icke vara motiverad.

Det statliga vattenvårdsorganet måste fortlöpande följa vattentillgångarnas tillstånd, liksom de förhållanden som påverkar detta, och på grundval härav ange de krav, som ur allmän synpunkt måste ställas i fråga om vattenvårdande åtgärder. Det är ett viktigt samhällsintresse, att vattentillgångarna i största möjliga mån kan användas både för nu kända och för framtida behov av olika slag, d. v. s. för vattenförsörjning, fiske, fritidsliv m. m., detta trots den ofta oundgängliga uppgiften att mottaga och bortföra avloppsvatten. Den statliga vattenvårdsmyndigheten skall självfallet ha god kännedom om de allmänna förhållandena inom olika vattenområden och bör dessutom, såsom redan nu i betydande omfattning är fallet, efter hand även förvärva en vidsträckt detaljkunskap. I många fall torde emellertid också kommuner och industrier, som i ena eller andra avseendet skall nyttja en vattentillgång, i eget intresse bevaka dennas tillstånd.

En väsentlig samhällelig uppgift på vattenvårdens område är vidare att i samband med bebyggelseplanering och industrilokalisering tillse, att vattenförsörjning och avloppsförhållanden ordnas på ett trygghet och ur samordningssynpunkt tillfredsställande sätt. Det är nödvändigt, att en förebyggande vattenvård av detta slag ingår som en del i den statliga verksamheten på området. Direkt medverkan i planeringsarbetet från vattenvårdsorganets sida torde endast vara motiverad i vissa fall vid översiktsplanering och i samordningsfrågor. Däremot torde det vara angeläget, att såsom hittills bidrag kan utgå för att underlätta utredningar främst

avseende möjligheten för kommuner att lösa avloppsfrågan gemensamt men även rörande enskilda kommuners avloppsproblem.

Vattenvårdsarbetet bör främjas genom utgivande av allmänna råd och anvisningar. Särskilt må här nämnas behovet av anvisningar för bedömning av avloppsvattens föroreningsverkan och tillståndet i recipienter. Detsamma gäller för avloppsvattenreningen och andra åtgärder till motverkande av vattenförorening. Ökad uppmärksamhet måste ägnas frågor, som sammanhänger med skötseln av avloppsreningsverk.

En stor del av de löpande arbetsuppgifterna kommer att utgöras av aktuella ärenden avseende sådan kvalificerad förorening, som enligt kungörelsen om förprovning rörande åtgärder till motverkande av vattenförorening m. m. (SFS 1956/583) antingen skall avgöras av vattendomstol eller i annan form bliva föremål för statlig provning. Denna gransknings- och övervakningsverksamhet är enligt sakens natur ytterst en statlig uppgift, även om kommunala organ som hälsovårdsnämnderna eller sammanslutningar av vattenvårdsförbunds karaktär stundom kan lämna medverkan till särskilda övervakningsuppgifter.

I de fall då provning av vattendomstol icke är obligatorisk torde som hittills nämnda förprövningsärenden komma att behandlas genom råd och anvisningar av vattenvårdsmyndigheten. När dessa, som vanligen är fallet, efterföljes behöver någon provning icke ske av annan myndighet (domstol eller länsstyrelse). Den som skall utsläppa avloppsvatten, varom anmälningsskyldighet föreligger, måste liksom i vattenmål i huvudsak själv framlägga erforderlig utredning för ärendets bedömande. Under dettas gång kan åtskilliga förhandlingar ske mellan den anmälningsskyldige och myndigheterna. Inte minst med tanke på de nya storkommunernas och kommunblockens ökade resurser samt möjligheterna att anlita konsultföretag bör den statliga verksamheten icke utsträckas till sådan rådgivning, som rätteligen är att betrakta som anläggningsplanering.

Den statliga byggnadskontrollen av bidragsberättigade anläggningar har mer och mer begränsats och bör i princip till största delen kunna slopas, eftersom det främst är ett intresse för anläggningarnas huvudmän, att de utföres på fullgott sätt. Ur allmän synpunkt är det dock av stor vikt, att behandlingen av avloppsvattnet får en tillfredsställande effekt. Den ingenjörstekniska granskningen av förslag till anläggningar och deras utförande och drift bör därför i huvudsak begränsas till vad som erfordras ur vattenvårdssynpunkt.

Den statliga bidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar ligger utanför kommitténs uppdrag. Det är emellertid tillfredsställande att denna del av verksamheten rationaliserats, så att tillgänglig personal kan i största möjliga utsträckning anlitas för andra, angelägna uppgifter inom vattenvården.

Sammanfattningsvis vill kommittén understryka vikten av att den statliga vattenvårdsorganisationen, efter behövlig utredning och ökad kännedom om de lokala vattenförhållandena i landet och om möjligheterna att för olika ändamål taga

vattentillgångarna i anspråk, kan skapa underlag för en planmässig vattenvård. Härvid bör främst eftersträvas att genom förebyggande planeringsarbete minska föroreningsriskerna och i samband med löpande granskning och övervakning i de enskilda fallen se till att, så långt det är möjligt, nedsmutsade vattendrag saneras och nytillkommande förorening motverkas. Kommittén finner å andra sidan, att en rimlig avvägning bör ske mellan statens insatser och vad som skäligen kan fordras av kommuner, företag och enskilda förorenare. Denna avvägning kan knappast fastställas i instruktioner men bör alltid beaktas av vattenvårdsorganisationen i dess praktiska handlande.

Principförslag till ny vattenvårdsorganisation

I vattenvårdskommitténs första betänkande övervägdes alternativa möjligheter att förlägga en utbyggd vattenvårdsorganisation till olika ämbetsverk, nämligen till endera av fiskeristyrelsen (alt. 1), medicinalstyrelsen eller statens institut för folkhälsan (alt. 2) eller byggnadsstyrelsen (alt. 3). Vid sistnämnda alternativ förutsattes, att fiskeristyrelsens dåvarande tillsynsavdelning samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsorganisation skulle sammanföras och i enlighet med vatten- och avloppssakkunnigas förslag (SOU 1951: 26) bilda en ny vatten- och avloppsorganisation, anknuten till byggnadsstyrelsen. Kommittén föreslog emellertid för sin del, att tillsynsavdelningen samt vatten- och avloppsorganisationen skulle sammanföras till en ny fristående vattenvårdsmyndighet (alt. 4), som skulle vara eget ämbetsverk.

Tanken på att inlemma en fullt utbyggd vattenvårdsorganisation i ett befintligt ämbetsverk kan numera anses vara avvisad av statsmakterna, huvudsakligen genom riksdagsbehandlingen år 1957 samt 1958 års beslut. Betingelserna för en sådan anordning är dessutom avsevärt mindre nu än tidigare. Den nuvarande vatteninspektionen är redan skild från fiskeristyrelsen utom i kameralt hänseende. Även om vattenvården till en betydande del är en sanitär angelägenhet, torde praktiska möjligheter saknas att inrymma verksamheten inom hälsovårdsadministrationen. En anknytning till byggnadsstyrelsen har på grund av förändrade förhållanden icke aktualitet.

Vattenvårdskommittén anser liksom tidigare, att vattenvården är en så viktig uppgift för samhället, att den bör ombesörjas av en särskild myndighet med så fullständiga resurser, att den framstår som huvudansvarig i alla centrala frågor på området. Utvecklingen sedan den nuvarande vatteninspektionens tillkomst ger ökad tyngd åt denna uppfattning.

Vatteninspektionens samt vatten- och avloppsorganisationens verksamhet kan nu i än högre grad än förut sägas väsentligen endast innebära bedömanden utifrån en olika specialiserad sakkunskap men däremot icke ur olika intressesynpunkter. Det måste anses rationellt, att en samfällid behandling av ett ärende kan ske inom samma myndighet ur såväl naturvetenskapliga som tekniska och ekonomiska synpunkter. Även om nära samråd nu sker mellan dessa myndigheter, innebär självfallet den organisatoriska åtskillnaden en omgång i tid och arbete. För kommuner, industrier och allmänhet utgör det en uppenbar förmån att endast behöva vända sig till en administrativ central vattenvårdsmyndighet.

Ett sammanförande bör i viss mån underlättas därigenom att vatteninspektionen numera är en i sakfrågor fristående myndighet. För väg- och vattenbyggnadssty-

relsen bör ett avskiljande av vatten- och avloppsorganisationen innebära en fördel då dess verksamhet i fortsättningen kan koncentreras på en enda huvuduppgift.

Merkostnaderna för en vattenvårdsorganisation enligt här uppdragna riktlinjer begränsar sig till lönekostnader för en chefsbefattning och för ett par befattningar med administrativa och kamerala uppgifter. I sistnämnda hänseenden bör emellertid i princip motsvarande personalbesparing kunna göras i de nuvarande ämbetsverken. Den kvarstående verkliga merkostnaden bör mer än väl uppvägas av ökad effektivitet och ett mera rationellt utnyttjande av personalen samt av den förenklade behandlingen av ärendena, som bör komma kommuner, industrier och allmänhet tillgodo.

Vattenvårdskommittén föreslår därför — med stöd av vad i kapitel 8 och i detta kapitel anförts — att den nuvarande vatteninspektionen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå sammanföres till ett nytt fristående ämbetsverk. Kommittén har för detta verk övervägt olika namn: vattenvårdsstyrelsen, statens vattenvårdsnämnd eller statens vatteninspektion. Flertalet inom kommittén har uttalat sig för namnet vattenvårdsstyrelsen.

Den nuvarande vatteninspektionen samt vatten- och avloppsorganisationen sorterar under olika departement, nämligen respektive jordbruks- och kommunikationsdepartementen. Därest den här föreslagna sammanföringen av nämnda organ kommer till stånd, ankommer det på Kungl. Maj:t att bestämma, vilket departement vattenvårdsmyndigheten skall tillhöra. Kommittén vill därför endast anförä, att det väsentliga målet för vattenvården måste anses vara att i olika syften skydda vattentillgångarna i naturen för nutida och framtida nyttiggörande. Därtill bör det vara angeläget, att behandlingen av vattenvårdsfrågor får äga rum i det departement, som har att handlägga närliggande frågor om skydd för andra naturtillgångar.

Den nya organisationen

I det följande framlägges förslag till den nya vattenvårdsmyndighetens inre organisation. Kommittén begränsar sig härvid till de allmänna linjerna. Detaljförändringar av personalorganisationen inom de båda organ som skall sammanföras torde sedermera få anmälas till Kungl. Maj:t i samband med anslagsäskanden. För att ge en bild av personalbehovet under den närmaste framtiden och såsom underlag för de i kapitel 11 redovisade beräkningarna av anslagsbehov lämnas dock i en bilaga till betänkandet en schematisk översikt av den personalorganisation, som torde erfordras under den närmaste tiden.

Den nya vattenvårdsmyndigheten föreslås skola bestå av styrelse, central administration och länsadministration (länsingenjörskontor).

Den nuvarande särskilda anordningen med en statens vattenvårdsnämnd som styrelse synes icke längre vara erforderlig eller lämplig. Denna olika benämning på det verkställande organet och dettas styrelse har snarast visat sig ägnad att skapa missförstånd bl. a. vid skriftväxling.

Vattenvårdsmyndighetens styrelse bör ha de uppgifter, som i allmänhet ankommer på en verksstyrelse, men genom sin sammansättning även tjäna som kontakt- och samordningsorgan för olika intressen på vattenvårdens område.

Styrelsens sammansättning kan med fördel vara densamma som den nuvarande vattenvårdsnämndens med den ändringen, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke behöver vara representerad. Styrelsen bör sålunda bestå av ordförande och vice ordförande samt fem ledamöter representerande dels vissa partsintressen, nämligen kommunerna, industrien samt jordbruket och dess föreningsrörelse, dels vissa vattenvården närliggande intressen, nämligen hälsovården och fisket. Det är självfallet en fördel, om styrelsen både kan ha en bred förankring hos de intressen som berörs av verksamheten och samtidigt bestå av en så begränsad krets som möjligt. Naturvårdsintresset, som onekligen står vattenvården nära, torde därför såsom varit fallet i fråga om vattenvårdsnämnden kunna beaktas vid förordnande av ordförande eller vice ordförande. Det har också visat sig vara ändamålsenligt att vid personvalet på dessa poster om möjligt få anknytning till länsstyrelserna. Kommittén föreslår slutligen, att chefstjänstemannen vid inspektionen, som i det följande förordas skola erhålla överdirektörs ställning, skall ingå som ledamot av styrelsen.

Den föreslagna nya vattenvårdsmyndigheten kommer att omfatta omkring 60 centralt placerade tjänstemän och 120 tjänstemän vid länsingenjörskontoren. Detta innebär, att i huvudsak samma antal befattningshavare som nu bibehållas inom verksamheten. Den administrativa ledningen av denna organisation bör

anförtrons en chefstjänsteman, som placeras lägst i lönegrad Bp 5 med tjänstebenenämningen överdirektör. Såsom fallet är vid andra centrala ämbetsverk, bör någon av cheferna för arbetsenheterna inom verket vara ställföreträdande för överdirektören vid dennes frånvaro och åtnjuta särskild ersättning härför.

Vid sammanföringen av den nuvarande vatteninspektionen samt vatten- och avloppsorganisationen kunde, i vart fall till en början, den centrala administrationen enklast ordnas så, att vardera av de nuvarande båda centrala organen utgör var sin huvudavdelning, varjämte med dem sidoordnas en administrativ och kameratekoral byrå. Vissa överväganden rörande de olika arbetsenheter som skall sammanföras torde dock erfordras.

Dessa arbetsenheter är för närvarande såsom i det föregående redovisats:

a) vid vatteninspektionen

tillsynsavdelning uppdelad på sektioner för respektive allmän recipientövervakning, kommunala ärenden samt industriärenden;

undersökningsavdelning med laboratorier för biologiska, kemiska och mikrobiologiska (bakteriologiska) undersökningar; samt

radioekologisk avdelning för ärenden rörande anläggningar med utsläpp i vatten av radioaktivt avfall och undersökningsverksamhet inom detta arbetsområde;

b) vid vatten- och avloppsbyrån

teknisk avdelning för ärenden rörande bl. a. utförande, drift och underhåll av vatten- och avloppsanläggningar samt hithörande civilförsvarsfrågor;

planeringsavdelning för frågor i samband med bebyggelseplanering m. m.;

bidragsavdelning för ärenden rörande statsbidrag till kommunala anläggningar; samt

sekretariat för vissa administrativa och kamerala frågor.

Den nuvarande befattningen som föredragande på deltid i hygieniska frågor bör bibehållas.

Om dessa arbetsenheters inbördes samband och ställning i en gemensam organisation må följande anföras.

Tillsynsavdelningen bör även i en gemensam organisation bibehållas som en arbetsenhet, förslagsvis benämnd tillsynsbyrån. Den nuvarande överinspektörsbefattningen bör avses för ledningen av denna byrå, som bör ha att handlägga alla löpande ärenden enligt förprövningskungörelsen, att avge utlåtanden i vattenmål, samt att med biträde av undersökningsavdelningens laboratorier svara för genomförande av en långsiktig recipientinventering och långsiktiga saneringsplaner för viktigare vattendrag.

Undersökningsavdelningens verksamhet är och bör vara så nära förbunden med tillsynsbyråns uppgifter, att en gemensam ledning såsom för närvarande i och för sig vore önskvärd. Med hänsyn till båda dessa avdelningars arbetsbelastning och personalbehov är detta emellertid icke möjligt. Avdelningen bör därför, med namnet undersökningsbyrån, ledas av en särskild chef med tjänstebenenämningen byråchef och laborator.

Radioekologiska avdelningen har i åtskilliga hänseenden nära beröring med undersökningsavdelningen men bör på grund av verksamhetens särart bibehållas såsom en särskild arbetsenhet, även den lämpligen kallad byrå, under ledning av en byråchef och laborator. Eftersom avdelningen endast varit i verksamhet under kort tid, torde det få ankomma på den nya vattenvårdsmyndigheten att taga ställning till de spörsmål rörande dess förläggning m. m. som vid tillkomsten anfördes av departementschefen (Prop. 1963: 1 ht IX).

Tekniska avdelningen och planeringsavdelningen torde kunna ingå såsom sektioner i en arbetsenhet, förslagsvis benämnd tekniska byrå. Den nuvarande överingenjörsbefattningen bör avses för ledningen av denna byrå. I den föreslagna nya organisationen bör i avsevärt större utsträckning än nu är möjligt tekniska byrå samordna sin verksamhet med tillsynsbyråns arbete. Vidare bör den tekniska byrå samverka med tillsynsbyrå vid uppläggande av saneringsplaner för vattendrag och hålla vatten- och avloppsteknisk sakkunskap till förfogande vid handläggning av frågor om bekämpande av vattenförorening inom industriell verksamhet, granskning av förslag till tekniska anordningar i sådant syfte, såsom reningsanläggningar, slambehandlingsanordningar, utloppsledningar m. m. En väsentlig del av de tekniska ärendena förutsättes komma att handläggas eller beredas på länsingenjörskontoren.

Den föreslagna nya vattenvårdsmyndigheten måste, såsom förut nämnts, utrustas med en byrå för administrativa och kamerala ärenden. Dess benämning kan lämpligen vara administrativa byrå. En stomme till denna byrå finns redan i den redovisade arbetsenheten sekretariatet. Byrå bör även ombesörja länsingenjörskontorens kamerala angelägenheter. Vidare föreslås, att den kamerala delen av bidragsverksamheten förlägges till denna byrå. Med hänsyn till arbetets omfattning och medelsförvaltningens storlek bör byrå stå under ledning av en byråchef.

Den centrala vattenvårdsmyndigheten skulle således organiseras enligt följande:

1. en tillsynsbyrå under ledning av en överinspektör;
2. en teknisk byrå under ledning av en överingenjör;
3. en undersökningsbyrå under ledning av en byråchef och laborator;
4. en radioekologisk byrå under ledning av en byråchef och laborator; samt
5. en administrativ byrå under ledning av en byråchef.

Chefsbefattningarna för de fyra första arbetsenheterna finns redan, varvid överinspektören och överingenjören är placerade i lönegrad B 3 och de övriga i lönegrad B 1. Kommittén vill utan att närmare gå in på frågor om lönegradsplacering uttala att överinspektören och överingenjören bör vara placerade i lägst samma lönegrad som hittills, nämligen B 3. Övriga byråchefer bör placeras i lönegrad B 1.

Länsingenjörskontoren bör i den nya organisationen sortera under ledningen för den nya vattenvårdsmyndigheten. Det bör vara självklart att länsingenjörerna skall i likhet med andra länsexperter biträda länsstyrelserna i vattenvårdsärenden på samma sätt som nu. I instruktion för den nya myndigheten torde böra förutses att, om så anses lämpligt, befattningshavarna vid länsingenjörskontoren kan ha annan utbildning än vattenbyggnadsteknisk.

Anslagsberäkningar m.m.

Den i det föregående föreslagna vattenvårdsorganisationen siktar huvudsakligen till att genom sammanslagning av den nuvarande vatteninspektionen samt vatten- och avloppsorganisationen skapa förutsättning för effektivare administrativa förhållanden. Kommittén har därför, såsom förut sagts, icke i detalj gått in på den nya organisationens personalstab. Det torde vara lämpligast att den nya myndighetens ledning får under någon tid pröva, hur nu tillgängliga resurser bäst kan begagnas för att tillgodose behoven, hur eventuellt behövlig förstärkning kan åstadkommas t. ex. genom ändring av befintliga tjänster eller i vad mån en nettoökning av anslagsmedel erfordras. Kommittén har därför vid sina anslagsberäkningar i huvudsak utgått från de äskanden som av de berörda verken framförts till Kungl. Maj:t till grund för statsverkspropositionen till 1965 års riksdag. Härutöver har endast upptagits de ökade medelsbehoven för en ny chefsbefattning och en självständig administrativ och kameral organisation.

Detaljerad redovisning härav överlämnas till Kungl. Maj:t i bilaga som ej bifogas själva betänkandet. Sammanfattningsvis må här endast anföras följande.

I avlöningar skulle för det nya verket för det första budgetåret erfordras ett belopp av 5 916 000 kr. Denna summa fördelar sig på följande sätt mellan olika befintliga och tillkommande arbetsenheter.

1. Statens vatteninspektion	1 046 800
2. Vatten- och avloppsbyrån	971 500
3. Länsingenjörskontoren	3 647 000
4. Nyttillkommande personal	250 700
Summa kronor	5 916 000

Det under punkt 4 upptagna beloppet torde härvid på längre sikt kunna till väsentlig del motsvaras av besparingar hos berörda myndigheter, eftersom det, frånsett verkschefen, rör sig om arbetsuppgifter som nu åvilar olika kamerala organ.

Omkostnadsanslaget skulle för den nya organisationen uppgå till 1 145 000 kr för budgetår. Dessa medel fördelar sig på motsvarande sätt enligt följande uppställning

1. Statens vatteninspektion	240 000
2. Vatten- och avloppsbyrån	121 300
3. Länsingenjörskontoren	750 000
4. Omkostnader för nytillkommande personal	33 700
Summa kronor	1 145 000

Till det nya verkets förfogande bör ställas anslaget för bidrag till vatten- och avloppsanläggningar, uppgående till för närvarande 80 000 000 kr årligen.

För att den föreslagna organisationen skall kunna uppnå avsedd effektivitet fordras oundgängligen att samtliga arbetsenheter i den centrala organisationen så snart ske kan samlas till gemensamma lokaler. Därest principbeslut om en sådan organisation fattas, bör således lokalfrågan omgående göras till föremål för särskild utredning. Beträffande denna fråga må i övrigt anmärkas att vatteninspektionen redan nu är i behov av utvidgade lokaler samt att vatten- och avloppsbyråns lokalfråga icke torde kunna anses var slutgiltigt ordnad.

Vattenvårdsförbund

I direktiven för kommitténs arbete anförde föredragande statsrådet, att det torde vara tänkbart att — såsom i viss utsträckning skett i Västtyskland och England — sammanslutningar bildades med uppgift att i fråga om visst vattendrag eller vattenområde planlägga, samordna och utföra erforderliga åtgärder för rening. Vidare anfördes att sådan sammanslutning skulle kunna äga rätt att uppbära avgifter av samhällen, industrier m. fl. som medverkade till vattenföroreningen, eller att efter skälig fördelning utkräva bidrag till kostnaderna av de olika intressenterna i sammanslutningen. Denna tanke har — uttalade föredragande statsrådet — för visst fall kommit till uttryck i 8 kap. 28 § vattenlagen. Enligt direktiven skulle, om utredningen visade, att det vore lämpligt att sammanslutningar av angiven art bildades, i första hand undersökas möjligheten att bilda sådana på frivillig väg.

Vattenvårdskommittén vill i denna fråga till en början redovisa förhållandena i de länder, varifrån förebilden hämtats.

I Västtyskland och Östtyskland finns sedan mellankrigstiden ett antal s. k. Wasserverbände. De västtyska förbundens verksamhet har kommittén varit i tillfälle att studera vid besök hos några av dem. Härvid framgick att förbunden har sin verksamhet inom Ruhrdistriktet och vissa näraliggande områden vid mellersta Rhen. Varje förbund omfattar i allmänhet något större biflöde till Rhen. Förslag synes tid efter annan ha framkommit om att bilda nya sådana organisationer för andra vattenområden, men dessa förslag har såvitt kommittén har sig bekant icke realiserats.

De västtyska Wasserverbände utgör ett slags halvofficiella organisationer, vilkas stadgar fastställs och vilkas verksamhet synes kunna regleras av statliga myndigheter men som i övrigt genom sina styrelser äger vidsträckt handlingsfrihet i synnerhet i frågor om åtgärder mot vattenförorening. I ekonomiskt hänseende är de självförvaltande.

Flera av dem synes äga mycket betydande ekonomiska och tekniska resurser. De ombesörjer en omfattande kontroll av vattendragen och driver i egen regi vattenverk och avloppsreningsanläggningar. De är framsprungna ur behovet av att inom ett av Europas mest tätbefolkade och industrialiserade områden åstadkomma en mycket ingripande vattenhushållning.

De engelska River Boards är organ av annan konstruktion. Hela England är numera genom statliga beslut indelat i flodområdesdistrikt, vilka beträffande förvaltningen närmast skulle kunna jämföras med svenska kommunalförbund. Denna organisation uppgives ha betingats av å ena sidan den tilltagande vattenföroreningen i det tätbefolkade och starkt industrialiserade landet med dettas oftast förhål-

landevis små inlandsvatten och å andra sidan svårigheten att med de till ytvidden begränsade förvaltningsområdena för grevskap och kommuner komma tillrätta med problem som gäller hela flodområden.

Verksamheten inom River Boards utövas av valda fullmäktigeförsamlingar och av dessa tillsatta styrelser, vilka till sitt förfogande har kanslier och undersökningslaboratorier, finansierade genom årliga avgifter av industrier och kommuner. Arbetsuppgifterna är i huvudsak begränsade till övervakning och kontroll av recipienternas beskaffenhet. I fall då förbättrad rening av avloppsvatten finnes erforderlig, säges åtgärder praktiskt taget alltid kunna åstadkommas genom förhandlingar med den förorenande industrien eller kommunen. Den möjlighet som står öppen för styrelsen att vid domstol föra talan om förbättrade reningsåtgärder synes sällan eller aldrig behöva begagnas.

Med dessa tyska och engelska förebilder har i Sverige från mitten av 1950-talet bildats ett antal (f. n. 15) sammanslutningar, i regel benämnda vattenvårdsförbund, med uppgift att främja vattenvården inom visst vattendrag eller del därav. De vattendrag och sjöar för vilka sådan sammanslutning nu finns är nedre Dalälven, Nyköpingsån, Motala ström, Ljungbyån, Kävlingeån, Lagan, Nissan, Viskan, Göta älv, Dalslands kanal, Lidan-Nossan, Tidan, Uden-Vättern, Gavleån-Testeboån samt Ljusnan-Voxnan.

Alla dessa sammanslutningar har tillkommit på frivillighetens väg, ibland på initiativ eller under medverkan av länsstyrelsen. I likhet med de tyska förbunden bygger de svenska på anslutning av dels berörda kommuner, dels industrier med större utsläpp av förorenat avloppsvatten. I några eller något fall ingår dessutom som medlemmar sjukvårdsanstalter eller landsting såsom huvudmän för sjukhus, hushållningssällskap, kraftregleringsföretag, flottningsförening eller fiskevårdsförening. I allmänhet kan intresset sägas ha varit störst från den kommunala sidan.

De svenska förbundens verksamhet finansieras genom medlemsavgifter efter taxa, som kan vara något olika konstruerad i olika förbund. Denna ligger även till grund för medlemmarnas röstetal vid förbundets sammanträden. Den närmaste ledningen av verksamheten utövas av en styrelse.

Den väsentliga arbetsuppgiften har varit och är att genom vattenundersökningar kartlägga recipientförhållandena och följa dessas förändringar. Förbunden samråder vanligen med vatteninspektionen rörande planläggningen av sådana undersökningar. I några av de tidigast bildade vattenvårdsförbunden har utförliga recipientbeskrivningar utarbetats på grundval av framkommet utredningsmaterial. Intet förbund har eget laboratorium, utan undersökningarna brukar uppdragas åt konsultföretag el.dyl. I verksamheten ingår även inventering av vattenintag, badplatser och avloppsutsläpp, främst genom insamling av uppgifter från medlemmarna.

En viktig del av verksamheten är att ge medlemmarna fortlöpande upplysningar om vattendragets tillstånd och om aktuella vattenvårdsfrågor i allmänhet. I stadgarerna upptages vanligen också i allmänna eller noggrannare angivna ordalag såsom en uppgift att verka för en planmässig vattenvård inom vattenområdet.

Den nu lämnade redogörelsen för vattenvården genom enskilda sammanslutningar kan kompletteras med omnämnande av några andra samarbetsorgan med likartad verksamhet. För två kustområden, nämligen Sundsvallsfjärden och Örnsköldsviksfjärden, finns sålunda samarbetskommittéer mellan kommuner och industrier med uppgift att samråda rörande aktuella föroreningsfrågor. Vidare har för tillvaratagande av vattentäktsintresset bildats ett par vattentäktsförbund, nämligen för Nybroåsen i Kalmарtrakten och för Öland. Det kan också nämnas, att vattenundersökningar i Fyrisån har utförts under ledning av länets hälsovårdsförbund.

Annorlunda sammansatta är de tre kommittéerna för respektive Mälarens, Vätterns och Vänerns vattenvård. Dessa kommittéer utgöres av samarbetsgrupper med representanter för länsmyndigheterna inom de län som gränsar till sjöarna. Slutligen bör nämnas Öresundsvattenkommittén, som är ett mellanstatligt organ för vården av Öresund, tillkommet genom avtal mellan de danska och svenska regeringarna.

Värdet och behovet för svensk del av sådana sammanslutningar som vattenvårdsförbund torde kunna sammanfattas på följande sätt. Det undersökningsmaterial som framskaffas, bearbetas och offentliggöres av förbunden har stort intresse för allmänheten, kommunerna och industrierna inom vederbörande vattenområde och även för de statliga myndigheter som har ansvar för vattenvården. Upplysningsverksamhet i allmänna eller för bygden aktuella vattenskyddsfrågor, bedriven genom förbunden, betyder också mycket för vattenvårdsarbetet. Att skapa och vidmakthålla intresset för frivilliga åtgärder till vattnets skyddande är en ideell verksamhet, som förtjänar allt erkännande. Likaså är det betydelsefullt, att uppmärksamheten i förekommande fall riktas på rådande brister och på de åtgärder som är möjliga för att skapa förbättrade förhållanden. Det får därför betecknas som angeläget att förbunden, gärna i samarbete med andra intresserade organisationer, hälsovårdsförbund, hushållningssällskap m. fl. intensifierar denna sida av sin verksamhet. Förbunden kan också genom kontakter med hälsovårdsnämnder och med styrelser och befattningshavare, som vid anslutna företag är ansvariga för avloppsutsläpp, medverka till förbättrad lokal övervakning av avloppsutsläpp.

Med de åtgärder till lösning av vattenvårdsfrågan som redan blivit vidtagna här i landet uppställer sig beträffande vattenvårdsförbunden och likartade organisationer främst två frågor, nämligen dels om statliga ingripanden behövs för att bilda sådana förbund, dels i vad mån förbundens verksamhet och anslutningen till dem behöver regleras genom lag eller författning.

Vid bedömande av den förstnämnda frågan må till en början beaktas, att de tyska och engelska förebilderna har sin grund i förhållanden, som vanligen icke föreligger i Sverige. De nuvarande svenska vattenvårdsförbunden är uppbyggda och redan anpassade till svenska förhållanden, enligt vilka huvudansvaret för vattenvården vilar på statliga myndigheter.

En mera fullständig indelning av landet i områden för vattenvårdsförbund synes icke vara erforderlig. De med undersökningsverksamheten förbundna kostnaderna blir icke sällan betydande och bör därför begränsas till verkligt angelägna objekt.

Liksom hittills bör därför behovet av vattenvårdsförbund prövas med hänsyn till föroreningsförhållandena i varje särskilt fall. Det kan vara lämpligt att, såsom hittills ofta skett, länsstyrelserna då det anses vara till nytta tar initiativ till bildande av vattenvårdsförbund. Några särskilda regler härför behöver knappast uppställas; ett önskemål bör dock vara att samråd i frågan äger rum med vattenvårdsmyndigheten. Ehuru förbundens verksamhetsformer och arbetsprogram numera i praktiken har fått en viss stadga, torde det vara av värde att särskilt i fråga om undersökningsverksamheten vissa vägledande anvisningar lämnas av vattenvårdsmyndigheten.

En huvudfråga i diskussionen rörande vattenvårdsförbunden är, om medlemmar skall som nu anslutas helt frivilligt eller om i vissa fall kommun eller företag skall kunna genom beslut av domstol eller annan myndighet tvingas ingå i sammanslutningen. Några påtagliga behov av tvångsanslutning har veterligen icke förekommit. Vidare torde det möta åtskilliga svårigheter att uppställa lämpliga regler för sådan anslutning. Det främsta skälet häremot är dock, att värdet av att i förevarande sammanhang tvinga någon att delta i ett samarbete, till vilket han ställer sig ovillig, ter sig mycket tvivelaktigt.

Vattenvårdskommittén finner därför, att förbunden såsom hittills bör vara frivilliga sammanslutningar, som i samråd med de vattenvårdande myndigheterna får utveckla sin verksamhet efter hittillsvarande linjer. Det är värdefullt om företrädare för den statliga vattenvårdsmyndigheten bereds tillfälle att närvara vid förbundens sammanträden. Statliga befattningshavare som har att handlägga föroreningsärenden eller andra vattenvårdsfrågor bör icke få utan särskilt tillstånd inneha uppdrag inom förbunden. Motsvarande föreskrift gäller redan nu enligt instruktionen för statens vatteninspektion beträffande ärenden som är eller kan bli föremål för handläggning av inspektionen.

Forskning inom vattenvårdens område

Vattenvårdskommittén berörde i sitt första betänkande vissa forskningsfrågor. Sedan dess har förhållandena ändrats bl. a. i det hänseendet, att åtskilliga områden av forskningen inom vattenvården erhållit förbättrade resurser. Stora brister finns dock alltjämt inom flera forskningsgrenar. En nyligen inom jordbruksdepartementet tillkallad utredning, naturresursutredningen, har i uppdrag att pröva bl. a. forskningsuppgifterna på vattenvårdens område. Vattenvårdskommittén anser sig dock i enlighet med sina direktiv böra redovisa några allmänna synpunkter på förevarande frågor.

Till en början må härvid preciseras, vad som bör avses med forskning inom vattenvårdens område. Det centrala föremålet för denna forskning synes böra vara beskaffenheten och förändringarna av vattentillgångarna i naturen, såväl ytvatten som grundvatten, och de tekniska åtgärderna att motverka förorening av dessa tillgångar. Härtill ansluter sig nära frågor om rening av yt- och grundvatten för vattenförsörjningen.

Begreppet forskning bör i detta sammanhang i första hand avse naturvetenskapligt, medicinskt-hygieniskt och tekniskt-vetenskapligt arbete vid härför rustade institutioner. Fullföljande av sådant arbete för forskningsresultatens omsättning i praktisk tillämpning kan emellertid också åtminstone i vissa fall hänföras till forskningen. Detsamma kan anses gälla kvalificerade utredningar i syfte att klarlägga problem av mera allmän art. Till forskningen hör vidare såsom en nödvändig förutsättning systematisk litteraturgranskning samt dokumentations- och informationsverksamhet. Det är också av stor vikt att en nära kontakt upprätthålles med utvecklade forskning i andra länder med likartade problem som våra.

Nuvarande forskning

I den utsträckning som tillgängliga resurser medger bedrives forskning av här ifrågakommande slag i första hand i anslutning till verksamheten vid universiteten, de tekniska högskolorna, lantbrukshögskolan och statens institut för folkhälsan.

På det naturvetenskapliga området har dock hittills förutsättningarna för denna forskning varit begränsade. Vid den limnologiska institutionen vid Lunds universitet, vilken är den äldsta i landet, liksom vid dess laboratorium i Aneboda har den forskning bedrivits som tillgängliga anslag medgivit. En nyligen verkställd upprustning av den limnologiska institutionen vid Uppsala universitet bör för framtiden ge möjligheter till ökade insatser där. Betydande anslag från naturvetenskapliga

forskningsrådet till sistnämnda institution innebär också en avsevärd förbättring av förutsättningarna. Tillgången på skolade forskare torde dock tills vidare begränsa verksamheten.

Bäst tillgodosedd är för närvarande den tekniska forskningen i fråga om samhällenas vatten- och avloppsanläggningar. Detta sammanhänger med att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sedan mitten av 1950-talet bemyndigats att årligen taga i anspråk viss del av bidragsanslaget till vatten- och avloppsanläggningar för tekniska undersökningar inom det område, nämligen kommunala anläggningar, som faller inom styrelsens ämbetsuppgifter. Intill den 1 juli 1964 har för sådana undersökningar beviljats bidrag med sammanlagt 3,66 milj. kr; för ändamålet tillgängligt belopp utgör för budgetåret 1964/65 800 000 kr. Bidragens fördelning på budgetår och på olika forskningsområden är följande.

Budgetår	Vatten- täkter och recipi- enter kr	Vatten- rening kr	Avlopps- rening kr	Vatten- och avlopps- ledningar kr	Övrigt kr	Summa Kr
1953/54	—	—	5 000	5 000	—	10 000
1954/55	—	—	10 000	—	—	10 000
1955/56	—	—	15 000	—	—	15 000
1956/57	—	—	25 000	—	—	25 000
1957/58	80 000	—	132 000	—	300 000	512 000
1958/59	25 000	—	69 000	—	—	94 000
1959/60	40 000	38 000	263 000	—	10 000	351 000
1960/61	15 000	15 000	277 000	72 000	10 000	389 000
1961/62	185 000	144 000	216 000	110 000	97 000	752 000
1962/63	22 000	2 000	463 000	265 000	50 000	802 000
1963/64	130 000	50 000	256 800	152 000	111 200	700 000
Summa	497 000	249 000	1 731 800	604 000	578 200	3 660 000

Bidragen har i stor utsträckning utgått till den under de tekniska högskolornas överinseende bedrivna forskningen. Sålunda har Tekniska högskolan i Stockholm erhållit 600 000 kr och Chalmers tekniska högskola 900 000 kr. Drygt 60 procent av forskningsmedlen har beviljats för uppgifter med direkt anknytning till vattenvården.

Fördelningen av ifrågavarande bidrag sker efter förslag av en till styrelsen knuten rådgivande vatten- och avloppsforskningskommitté med representanter för centrala myndigheter, vetenskapliga institutioner, kommuner, industrier och enskilda organisationer. Denna kommitté skall dessutom inventera och bedöma angelägenheten av olösta forskningsuppgifter samt intressera lämpliga forskare för de mest angelägna av dessa uppgifter. Under kommittén sorterar tio arbetsutskott för olika ämnesområden inom främst den tekniska vatten- och avloppsforskningen.

I detta sammanhang må nämnas det stöd åt forskningen som tekniska forskningsrådet ger genom de under en period av 1—3 år utgående forskningsstipendierna för specialutbildning av forskare, bl. a. inom vattenvården. Tekniska forsk-

ningsrådet har därjämte i viss utsträckning lämnat särskilda bidrag till vattenvårdsforskning, i synnerhet under den tid, då inga eller blott obetydliga forskningsanslag stod till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande.

På den industriella sidan har likaledes betydande forskningsinsatser gjorts i syfte att minska den vattenförorening som vållas av industriella avloppsvatten. Av störst betydelse är insatserna av Stiftelsen Skogsindustriernas Vattenskyddsforskning genom verksamheten vid dess vattenlaboratorium. Under femårsperioden 1959—1963 har laboratoriets forskning dragit en kostnad av omkring 1,2 milj. kr, varav branschföreningarna svarat för 900 000 kr, medan statsbidrag utgått med 300 000 kr ur diversemedelsfonden för prisutjämningsavgifter.

Genom den föreslagna breddningen av vattenlaboratoriets verksamhet till att omfatta samtliga industribranscher, anslutna till Sveriges Industriförbund, som har vattenvårdsproblem, har man anledning räkna med väsentligt ökade forskningsinsatser. Det föreslagna halvstatliga forskningsinstitutet avses nämligen få en budget av en miljon kr om året under den första femårsperioden, varav hälften statsmedel. För grundutrustning av laboratoriet har begärts ett statligt engångsanslag om 400 000 kr.

Även vissa enskilda större industrier söker genom forskning bekämpa vattenföroreningen.

Slutligen må anföras, att värdefulla forskningsresultat icke sällan framkommer vid arbetet inom exempelvis vatteninspektionen, större kommunala vattenverk och reningsanläggningar samt hos konsulterande ingenjörsfirmor. Hos flera av dessa verk och företag är därjämte de utländska forskningsresultaten föremål för fortlöpande uppmärksamhet.

Aktuella forskningsuppgifter

Även om betydande insatser redan göres på forskningens område fordrar förhållandena inom vattenvården, sådana dessa redovisats i det föregående, alltså vidgade och systematiskt avvägda möjligheter till forskning. Det är dock icke möjligt att nu ens för de närmaste åren uppställa en fullständig förteckning över de problem som kan bli aktuella. Den antydda knappheten på forskare innebär dessutom, att insatserna delvis får ske med hänsyn till vad vid varje tillfälle befinnes vara bäst med beaktande av vad som då är att tillgå av lämpliga och för uppgifterna intresserade forskare. Kommittén begränsar sig därför till att i fråga om de aktuella forskningsuppgifterna ange några allmänna riktlinjer med exempel, en sammanfattning som icke gör anspråk på att vara fullständig och ej heller ger uttryck för uppgifternas inbördes angelägenhet. Avsikten och ändamålet med densamma är fastmera att ge en allmän uppfattning om att på området finns en mängd angelägna forskningsuppgifter, som påkallar fortsatt ekonomiskt stöd av det allmänna.

På det centrala område som vattentillgångarnas beskaffenhet och förändringar utgör erfordras i första hand, att grundforskningen inom berörda vetenskapliga

discipliner, limnologi, hydrografi, hydrologi etc, får sådana resurser, att den kan bilda det nödvändiga underlaget för målforskning och praktisk tillämpning. Ett par problem med särskild aktualitet må anges, nämligen den inverkan på sjöar och vattendrag som vållas av förorening av närsalter och giftämnen. Hur närsalterna förändrar vattenbeskaffenheten och livsbetingelserna i vattnet bör genom fortsatt forskning kunna belysas på ett bättre sätt än tidigare. Denna fråga är särskilt angelägen eftersom den av allt att döma kommer att ställa nya anspråk på behandlingen av avloppsvatten. Giftämnen, som nu förekommer i varierande form i kemiska avfallsprodukter från t. ex. tvättmedel samt i växt- och djurbekämpningsmedel, kan enligt vad som på sistone uppmärksamrats ha katastrofala verkningar på vattenmiljön. Ett annat problem är i vad mån bakterier och virus kan oskadliggöras vid olika former av behandling av avloppsvatten, vid markinfiltration och vid avloppsvattnets utspädning i recipienter av olika typ.

Förekomsten av och förändringar i tillgången på grundvatten utgör ett viktigt forskningsområde, ej minst som omkring hälften av de svenska samhällenas vattenförsörjning bygger på grundvatten. Vid Sveriges geologiska undersökning finns sedan ett tiotal år en särskild hydrologisk avdelning, som bl. a. har till uppgift att utreda dessa förhållanden. I brist på medel har emellertid verksamheten icke kunnat genomföras i planerad och önskvärd omfattning.

Vattenförbrukningen för industriella ändamål är flera gånger större än den samlade hushållsförbrukningen. Motsvarande förhållande gäller i fråga om den sammanlagda mängden förorenande organiska ämnen i avloppsvatten från industri och från bostäder. Föroreningen genom industriellt avloppsvatten, vilken är av mycket växlande slag, behöver närmare utforskas såväl vad gäller olika avfallsprodukters inverkan på recipienter som i fråga om möjligheterna att förhindra eller minska föroreningen. I vissa fall kan genom åtgärder i driften olika slag av avloppsvatten åtskiljas, rent eller förhållandevis litet nedsmutsat vatten, såsom kylvatten, utsläppas utan olägenhet och en del avfallsprodukter i betydande utsträckning innehållas och oskadliggöras eller t. o. m. nyttiggöras i någon form. Forskningen avser därför dels att finna produktionstekniska metoder, vilka medför minsta möjliga förorening av avloppsvattnet, dels ock att åstadkomma ekonomiska och effektiva behandlingsmetoder för de skilda slagen av industriellt avloppsvatten.

Även om forskningen på det vattenbyggnadstekniska området redan är förhållandevis väl tillgodosedd, behövs också här fortsatta undersökningar. På detta område föreligger den möjligheten att forskningskostnaderna kan ge mångfaldig utdelning genom minskade anläggningskostnader för rörledningar, vattenverk och reningsverk. Bland aktuella forskningsuppgifter kan främst nämnas åtgärder i syfte att utveckla och förbättra reningsmetoderna. Behov av forskning föreligger redan beträffande de nu vanliga reningsåtgärderna, vilkas biologi och biokemi hittills ej är kända annat än i stora drag. Syftet är härvid främst att nå fram till en effektivare vattenrening. Nya reningsmetoder för kommunalt avloppsvatten har framkommit och behöver närmare utredas och utvecklas. Det praktiska målet är då ofta att förenkla och förbilliga anläggningarna, så att de blir användbara även för mindre samhällen.

Utländska rön inom behandlingstekniken är ofta ej direkt tillämpliga här på grund av olikheter i fråga om klimat, avloppsvattnets utspädning och beskaffenhet i övrigt m. m.

Forskningens organisation

Den övervägande delen av forskningen på vattenvårdens område bör, såsom kommittén uttalat redan i sitt första betänkande, förläggas till befintliga vetenskapliga institutioner vid universitet och fackhögskolor. Sådana institutioner bör tillsammans med det föreslagna vattenforskningsinstitutet för industrien kunna täcka praktiskt taget hela fältet för här ifrågavarande forskning. Även andra institutioner och forskare bör dock självfallet när så befinnes lämpligt liksom hittills kunna erhålla forskningsbidrag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens rådgivande vatten- och avloppskommitté för forskning är endast avsedd som en provisorisk anordning, till dess förevarande forskningsfrågor mera slutgiltigt lösts. Det är dock angeläget, att den bibehålles fram till den tidpunkt då en sådan lösning kan genomföras.

Ikke minst verksamheten inom nämnda kommitté har visat behovet av att särskilda medel finns till förfogande och att lämpligt organ ombesörjer medelsfördelningen och därmed avvägningen av forskningsinsatserna på olika ämnesområden. Självfallet bör företrädare för den akademiska forskningen på viktigare områden, t. ex. den biologiska ämnesgruppen och därvid främst limnologien, den fysikalisk-kemiska ämnesgruppen, vatten- och avloppstekniken och det hygieniskt-bakteriologiska området, vara företrädare i ett sådant organ. Även experter från andra områden såsom oceanografi, geologi etc. bör när så erfordras kunna anlitas. Erfarenheten talar emellertid för att ett övervägande inflytande över forskningens inriktning bör lämnas åt dels företrädare för den administrativa vattenvårdsorganisationen, dels de av vattenvården främst och icke minst i ekonomiskt avseende berörda intressena såsom kommunerna, industrien, fisket och jordbruket.

Utifrån här anförda synpunkter föreslår kommittén, att det organ som skall handha eller bereda medelsfördelningen till forskning inom vattenvården skall bestå av företrädare för vattenvårdsmyndigheten, för fisket, industrien, jordbruket och kommunerna samt för de fyra förstnämnda forskningsområdena, nämligen vatten- och avloppstekniken samt de biologiska, fysikalisk-kemiska och hygieniskt-bakteriologiska ämnesgrupperna.

Forskningens anslagsbehov och finansiering

De nu till vattenforskningen utgående anslagen från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, naturvetenskapliga forskningsrådet och tekniska forskningsrådet, samt de särskilda medel som beviljats skogsindustriernas vattenlaboratorium torde sammanlagt uppgå till drygt 1 500 000 kr om året. Därmed täcks emellertid ingalunda hela

den forskning som nu äger rum, bl. a. icke den industriella, och ej heller den som kan bedrivas med nuvarande möjligheter att rekrytera lämpliga forskare. Särskilt torde industriforskningen kunna avsevärt utbyggas och detta område får betraktas som det kanske mest angelägna. Ett årligt anslagsbehov av 2 milj. kr får därför anses vara ett minimikrav för närvarande. Därtill kan komma behov av engångsanslag för försöksanläggningar och dylikt, som under en femårsperiod torde kunna beräknas till likaledes 2 milj. kr.

Finansieringen av denna forskning anser kommittén — liksom i huvudsak för närvarande — böra ske på samma sätt som gäller för de statliga forskningsråden, således genom rent statliga anslag med budgetmedel.

Lagstiftningsfrågor

Beteckningen statens vatteninspektion förekommer i lagen den 30 november 1956 om tillsyn över vattendrag, sjöar och andra vattenområden (*tillsynslagen*), i kungörelsen den 30 november 1956 om förprovning rörande åtgärder till motverkande av vattenförorening m. m. (*förprovningenskungörelsen*) och i flera lagrum i *vattenlagen* (se 10 kap. 43, 44, 68 och 74 §§ samt 11 kap. 36 och 59 §§).

I 1 § första stycket *tillsynslagen* stadgas följande: Över vattendrag, sjöar och andra vattenområden inom riket skall till motverkande av vattenförorening utövas tillsyn av statens vatteninspektion. Konungen bestämmer vilken myndighet som skall vara statens vatteninspektion.

Enligt instruktionen den 16 maj 1958 för fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion utgöres den senare av en till styrelsen knuten nämnd, vattenvårdsnämnden.

I lagtexten åsyftas alltså med statens vatteninspektion icke någon bestämd myndighet. Statens vatteninspektion användes närmast som beteckning för en statlig funktion (se prop. 173/1956 sid. 45 och 72); lagen förutsätter att Kungl. Maj:t genom särskilt beslut skall bestämma vilken myndighet som skall utöva ifrågasvarande funktion.

Denna lagtekniska konstruktion kan möjligen skapa viss tvekan vid tillämpningen av ovannämnda stadganden i *vattenlagen*, sedan en fristående tillsynsmyndighet med ett nytt namn tillskapats och statens vatteninspektion försvunnit som benämning på ett administrativt organ. Om konstruktionen likväl anses böra bibehållas, kräver namnbytet icke någon ändring av författningstext.

Tillsynslagen innehåller även stadganden om tillsynsmyndighetens befogenheter (att meddela råd och anvisningar samt föra talan hos länsstyrelse och vattendomstol), om förordnande av särskild tillsynsman, om rätt att vinna tillträde till fabrik eller annan anläggning m. m. I dessa delar föreslås icke några ändringar.

Eventuella ändringar i *förprovningenskungörelsen* torde det böra ankomma på det nya ämbetsverket att överväga. Dit hör t. ex. att i författning reglera det nu enligt underhandsöverenskommelse tillämpade systemet att kommunala anmälningsärenden först skall passera länsstyrelserna.

I kungörelsen den 5 juni 1959 om statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar och förordningen den 1 december 1961 om brandfarliga varor har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillagts vissa befogenheter och uppgifter, vilka inom styrelsen ankommer på vatten- och avloppsbyrån. Efter den nu föreslagna omorganisationen av tillsynsverksamheten bör vad sålunda stadgats i avseende på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gälla den nya vattenvårdsmyndigheten.

Tredje lagutskottet har i sitt utlåtande nr 14/1964 i anledning av propositionen angående skydd för vattenförsörjningen och i anslutning därtill väckta motioner uttalat åtskilliga synpunkter och rekommendationer angående vattenvården. Sedan riksdagen anslutit sig till utskottet har Kungl. Maj:t den 14 maj 1964 *dels* till kommittén överlämnat en motion (II: 166, se nedan) för att, i vad avser vattenvårdens organisation, beaktas vid kommitténs arbete, *dels* uppdragit åt kommittén att med beaktande av vad i utskottsutlåtandet anförts verkställa i utlåtandet angiven utredning angående vattenvården såvitt gäller frågor som kan behandlas utan att dröjsmål uppstår med avlämnandet av dess slutbetänkande.

Utskottet anslöt sig i nämnda utlåtande till propositionen och förordade avslag på de motioner, vari yrkats ändringar i den föreslagna lagtexten. I denna del är intet ytterligare att tillägga. Men dessutom gjorde utskottet i anledning av andra motionsyrkanden åtskilliga uttalanden angående vad utskottet kallar *den framtida vattenvården*. Det är vad som därutinnan sägs, som nu är av intresse för kommitténs arbete.

I fråga om *vattenvårdens organisation* framhölls i motionerna I: 662 (Hansson, Nils, och Pettersson, Gunnar) och II: 806 (Hamrin i Kalmar m. fl.) att de nya uppgifterna på området ej kan fullgöras tillfredsställande, om icke nya personella och ekonomiska resurser tillskapas och nuvarande provisorier snarast följs av en effektiv och slutlig lösning av vattenvårdens organisatoriska problem. I motionen II: 166 (Elmvall och Persson i Heden) hemställdes om sådan förstärkning av vattenvården att den tillföres sakkunskap på bl. a. medicinens, jordbrukets och fiskets områden och erhåller sådana resurser, att aktuella ärenden kan behandlas mera ingående än för närvarande och viss rådgivande verksamhet gentemot kommunerna utövas.

Utskottet fann det liksom motionärerna angeläget, att berörda frågor snarast bringas till en lösning och att motionerna icke borde föranleda annan riksdagens åtgärd än en hemställan att motionen II: 166 måtte överlämnas till vattenvårds-kommittén för att övervägas vid fullgörandet av utredningsuppdraget.

Till detta är nu blott att säga, att motionsyrkandena kommer att tillgodoses genom den av kommittén föreslagna sammansättningen av den nya vattenvårds-myndighetens styrelse med företrädare bl. a. för hälsovård, industri, jordbruk och fiske samt att i myndighetens befogenheter liksom nu kommer att ingå att meddela råd och anvisningar — även åt kommuner. Om motionerna däremot syftar till att den angivna sakkunskapen skall ingå i vattenvårdsmyndighetens tjänstemannakår, blir önskemålet inte helt uppfyllt; varken jordbruks- eller fiskeexpertis föreslås av kommittén.

Utskottet upptog vidare till behandling vissa motionsvis framförda yrkanden om *utredningar angående vattenvården*. I motionerna I: 661 (Johansson m. fl.) och II: 807 (Persson i Heden och Elmvall) uttalades sålunda, att en allmän förbättring av vattenvårdslagstiftningen är angelägen, varvid särskilt framhölls enskilda personers eller andra smärre vattentäktsintressen, glesbebyggelsens vattenskydd och jord-

brukets med vattenföroreningen sammanhängande problem. Vidare ansåg motionärerna, att till komplettering av vattenvårdskommitténs år 1954 lämnade redovisning av föroreningssituationen en undersökning nu bör göras, avseende rådande förhållanden, inträffade förbättringar och föreliggande planer på fortsatta reningsåtgärder.

I motionen II: 166 (se ovan) begärdes sådan ändring i gällande lag, att ökat skydd mot föroreningar beredes jordbruk och boskapsskötsel liksom naturskyddet över huvud taget.

Utskottet ansåg liksom motionärerna, att fortsatt utredningsarbete på vattenvårdens område bör komma till stånd och omfatta de i motionerna I: 661 och II: 807 åsyftade ytterligare åtgärderna. Härvid bör enligt utskottet bl. a. undersökas möjligheterna att, såsom yrkats i motionerna I: 662 och II: 806, tillskapa skyddsområden för ytvattentäkter. Vidare yttrade utskottet, att avvägningen mellan vattentäktsintresse och avloppsintresse bör upptagas till övervägande i hela sin vidd och att det även bör undersökas, huruvida ett ökat skydd mot förorening bör beredas de intressen som avses med motionen II: 166.

De ytterligare utredningar som sålunda begärts av riksdagen avser *dels* en kartläggning av föroreningsförhållandena m. m. och *dels* vissa lagfrågor. I förstnämnda hänseende får önskemålen anses — så långt nu är möjligt — tillgodosedda genom den redogörelse som ingår i kapitel 2 av betänkandet. De lagfrågor som riksdagen vill ha utredda avser i huvudsak följande: ökat skydd för glesbebyggelsens, jordbrukets, boskapsskötselns och naturskyddets intressen, tillskapande av skyddsområden för ytvattentäkter samt avvägningen »i hela sin vidd» mellan vattentäkts- och avloppsintresse.

Att för ytvattentäckernas del införa en anordning med skyddsområden på sätt numera gäller för grundvattentäkter skulle bl. a. bryta vattenlagens nuvarande system och därför, som redan i propositionen framhållits, fordra ett tidskrävande lagstiftningsarbete. Vattenvårdskommittén kan icke utan att avsevärt försena detta betänkande nu behandla denna fråga. Det bör även framhållas att, efter de skärpningar i lagstiftningen som vidtagits till skydd för vattenförsörjningen, effektivt skydd kan erhållas för ytvattentäkter, även om det formellt åstadkommes i annan ordning än den som gäller för grundvattentäkter. Då frågan sålunda lär vara av mera formellt än reellt intresse, kan den icke heller anses så angelägen att en särskild utredning enbart därom är påkallad.

Vad utskottet avser med att till övervägande upptaga »avvägningen mellan vattentäktsintresse och avloppsintresse i hela sin vidd» är oklart. Alla åtgärder till motverkande av förorening av sjöar och vattendrag som tillika nyttjas som vattentäkter innebär en avvägning mellan avlopps- och vattentäktsintressena. I varje enskilt fall som behandlas av vattendomstol eller vatteninspektionen måste en sådan avvägning ske med beaktande av de lokala förhållandena. Att däremot uppställa generella regler för en sådan avvägning låter sig knappast göra. Möjligen åsyftar motionärerna en utvidgning av den nya kostnadsfördelningsregeln i 8 kap. 28 §

andra stycket vattenlagen (avseende å ena sidan vattenförsörjningen för samhälle eller livsmedelsindustri och dylikt och å andra sidan kloakföretag) till att omfatta alla slags vattentäktsföretag resp. avloppsföretag, en åtgärd som naturligtvis kan genomföras om så anses behövt.

Både beträffande detta utredningsförslag — vilken mening detta än må ha — och beträffande förslaget om ökat skydd för glesbebyggelse, jordbruk, boskapsskötsel och naturskyddet över huvud taget kan följande synpunkter anföras.

Under den senaste tioårsperioden har, efter förslag av vattenvårdskommittén, genomförts flera betydelsefulla författningsändringar i syfte att motverka vattenförorening. Bl. a. är att nämna att från och med den 1 januari 1957 gäller väsentligt skärpta villkor för utsläppande av kloakvatten. Sålunda innehåller nu 8 kap. 23 § vattenlagen ett principiellt förbud mot att avleda kloakvatten från vattenklosett eller tätbebyggelse, om vattnet ej undergått åtminstone slamavskiljning, och likaledes principiellt förbud mot att avleda pressaft från siloanläggning och urin från djurstall. Även i fråga om industriellt avloppsvatten har viss skärpning av föreskrifterna samtidigt införts.

Olika omständigheter gör att de fullständiga, avsedda verkningarna av lagändringarna ännu inte inträtt. Med hänsyn till svårigheten för kommuner, industriföretag och andra som utsläpper avloppsvatten att omedelbart anpassa sig till de strängare reglerna kan enligt övergångsbestämmelserna till dessa skäligt anstånd med genomförandet av erforderliga åtgärder medges. Även det allmänna investeringsläget har kunnat åberopas för anstånd. Det har visat sig att inte minst jordbrukets utövare inom vissa landsdelar behövt tid för anpassning till de skärpningar som angår dem.

Vidare må nämnas de från och med den 1 juli 1964 gällande nya lagbestämmelserna om skydd för vattenförsörjningen, avseende såväl grundvattentillgångar som ytvattentäkter. Från samma tid har den radioaktiva vattenföroreningen ställts under vatteninspektionens kontroll. Det säger sig självt att dessa helt nyligen genomförda åtgärder ännu icke kunnat nå full effekt.

Redan under det utredningsarbete som föregick 1957 års lagändringar framhölls att då rådande missförhållanden inom vattenvården mera måste tillskrivas otillräckliga resurser för övervakning och tillsyn än brister i lagbestämmelsernas materiella innehåll. Detta gäller fortfarande. Bestämmelserna om skyldighet att vidtaga åtgärder mot vattenförorening är både i fråga om kloakvatten och i fråga om industriellt avloppsvatten — särskilt efter 1957 års ändringar — så avfattade att de medger långtgående ingripanden till skydd för allehanda intressen, även de i motionerna särskilt angivna. Men de upprustningar av vattentillsynen som i olika etapper företagits under det senaste årtiondet har endast varit av provisorisk karaktär och icke tillräckliga för sitt ändamål. Alltjämt måste resurserna anses ofullständiga för en rationell tillämpning av lagstiftningen i överensstämmelse med dess syften. Det förslag som nu framläggs för att skapa en mera definitiv och fullt utbyggd organisation är, enligt kommitténs mening, det främsta medlet att komma

till rätta med vattenföreningen och möjliggöra såvitt möjligt effektiv tillämpning av de materiella regler som finns på området.

Med hänsyn dels till att de på senare år genomförda skärpningarna av lagstiftningen ännu ej kommit att tillämpas i full utsträckning och att erfarenheter därför saknas som visar dess otillräcklighet samt dels till att en avsevärd förbättring av vattentillsynens organisation nu föreslås, kan några ändringar i de materiella lagreglerna mot vattenförening för närvarande icke anses påkallade. Det torde få ankomma på det nya tillsynsorganet att taga initiativ till de lagändringar som må visa sig erforderliga efter framdeles vunna erfarenheter.

Sammanfattning

I en översikt av vattenvårdens läge konstaterar vattenvårdskommittén bl. a. att särskilt under de senaste fem åren skyddsåtgärder mot förorening av avloppsvatten har vidtagits i ökad omfattning av såväl kommuner som industrier och att denna utveckling, att döma av nu pågående projekteringsverksamhet, kan väntas fortgå i än snabbare takt under senare delen av 1960-talet. Allvarliga föroreningsförhållanden kommer dock alltjämt att föreligga och nya svåra problem inställer sig som en följd av bl. a. bebyggelsekoncentrationen, fritidsbebyggelsen och näringslivets expansion. Ett viktigt medel till förbättrade möjligheter att komma till rätta med vattenföroreningen är enligt kommitténs mening att skapa en effektivare och mindre splittrad vattenvårdsorganisation. Lagstiftningen på området torde däremot i allt väsentligt utgöra tillräckligt underlag för erforderliga åtgärder och ingripanden.

Kommittén föreslår därför, att den nuvarande vatteninspektionen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå samt länsingenjörskontoren sammanföres till en ny självständig vattenvårdsmyndighet. Såsom benämning på denna myndighet har övervägts namnen vattenvårdsstyrelsen, statens vattenvårdsnämnd och statens vatteninspektion, varvid flertalet inom kommittén uttalat sig för benämningen vattenvårdsstyrelsen.

Den nya myndigheten föreslås skola ledas av en styrelse, bestående av ordförande, vice ordförande samt representanter för fiske, hälsovård, industri, jordbruk och kommuner, varjämte myndighetens chefstjänsteman, som förutsättes skola ha överdirektörs ställning, skall ingå i styrelsen.

Verkets centrala organisation föreslås skola utgöras av en tillsynsbyrå, en undersökningsbyrå, en teknisk byrå, en radioekologisk byrå samt en administrativ byrå.

Länsingenjörskontoren ställes direkt under verksledningen.

Den nya myndigheten beräknas draga en årlig kostnad av 7 061 000 kr, vilket jämfört med nuvarande förhållanden innebär en merkostnad med 284 000 kr. Denna merkostnad, som hänför sig till administrativa och kamerala arbetsuppgifter, bör dock på längre sikt i allt väsentligt täckas av besparingar inom de verk som nu handhar de sammanförda arbetsenheternas kamerala och administrativa ärenden.

Anslaget för bidrag till vatten- och avloppsanläggningar, för närvarande uppgående till 80 000 000 kr årligen, föreslås ställas till den nya myndighetens förfogande.

Vattenvårdskommittén har vidare i detta betänkande behandlat frågor om vattenvårdsförbund och vattenvårdsforskning.

Beträffande vattenvårdsförbunden finner kommittén att sådana i särskilda fall kan ge värdefulla bidrag till vattenvården. Förbunden bör dock såsom hittills arbeta som enskilda ideella sammanslutningar, och enligt kommitténs mening saknas tillräcklig anledning att lagstifta rörande dessa sammanslutningars verksamhet och befogenheter.

Om vattenvårdsforskningen, som torde komma att övervägas även i annat sammanhang, understryker kommittén behovet av ökade resurser för olika berörda områden av denna forskning samt av en för medelsfördelningen lämplig organisation.

Översikt av den centrala personalorganisationen vid den nya vattenvårdsmyndigheten

(Endast tjänster i lönegrad A 17 och däröver redovisas här)

<i>Chef Överdirektör</i>	B 5
<i>1. Tillsynsbyrån</i>	
1 överinspektör	B 3
2 byrådirektörer	A 27
6 vatteninspektörer	A 21—A 23
<i>2. Undersökningsbyrån</i>	
1 byråchef och laborator	B 1
3 laboratorer	A 27
2 vatteninspektörer	A 23
2 assistenter	A 17—A 21
1 fiskerikonsulent	A 17
<i>3. Tekniska byrån</i>	
1 överingenjör	B 3
2 avdelningsdirektörer	B 1
2 byrådirektörer	A 27
1 byrådirektör	A 25
1 förste byråingenjör	A 23
7 byråingenjörer	A 21
2 byråingenjörer	A 19
<i>4. Radioekologiska byrån</i>	
1 byråchef och laborator	B 1
1 fiskerikonsulent	A 19
<i>5. Administrativa byrån</i>	
1 byråchef	B 1
1 byrådirektör	A 25
1 amanuens	A 17—A 21

Särskilt yttrande

Ifrågavarande betänkande angående vattenvårdens organisation är avsett att slutgiltigt ange riktlinjerna för hur vattenvårdsmyndigheten framdeles skall kunna verka och fungera. Enligt min mening hade kommittén därför bort i detalj söka sätta sig in i hur de framtida arbetsuppgifterna mest rationellt skall kunna lösas. Detta hade fordrat, att kommittén framlagt ett konkret förslag till instruktion eller arbetsordning med klargörande av hur olika ärenden bör handläggas, hur vissa frågor kan decentraliseras till lokala myndigheter samt över huvud taget hur centrala och lokala myndigheter effektivast skall samarbeta. En väl genomtänkt samordning i dessa avseenden borde enligt min mening kunna leda till väsentliga förbättringar jämfört med nuvarande förhållanden. I detta sammanhang synes det särskilt otillfredsställande, att kommittén inte klargjort gränsdragningen resp. arbetsfördelningen mellan de olika regionala organ, som företrädesvis skola handlägga vattenvårdsärenden, nämligen länsstyrelsen, länsingenjören och länsläkaren. På det centrala planet anser jag bl. a. formerna för kammarkollegiets medverkan i den nya myndigheten hade bort klarare redovisas. Behovet av särskild juridisk expertis i den nya verksamheten torde vara väsentligt större än vad kommittén förutsätter.

En inte oväsentlig förutsättning för att den föreslagna myndigheten skall kunna fungera tillfredsställande är givetvis att lokalfrågan ordnas. Jag anser därför, att kommittén hade bort undersöka olika möjligheter för att snabbt lösa denna fråga.

Beträffande sammansättningen av styrelsen för den nya myndigheten delar jag den av kommittén framförda synpunkten om betydelsen av en bred förankring hos de intressen, som berörs av verksamheten. Detta får dock enligt min mening icke leda till att representanter för föroreningssidan är ledamöter i styrelsen. Framförallt med hänsyn till att den nya styrelsen — liksom Statens Vatteninspektion för närvarande — kommer att vara sakkunnigorgan i de olika vattendomstolarna, synes det principiellt otillfredsställande att de av kommittén föreslagna tre partsintressena äro representerade i styrelsen. Däremot anser jag, att på samma sätt som hittills den tekniska verksamheten måste vara representerad i styrelsen. Detta kan ske genom att den representant, som i den nuvarande vattenvårdsnämnden företräder väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, i den nya styrelsen får företräda den lokala organisationen, vilken kommer att utgöra den större delen av den nya myndigheten. Jag föreslår därför, att den nya styrelsens sammansättning skall vara sådan som kommittén föreslagit med den ändringen att i stället för de tre representanterna för partsintressena en representant för den nya myndighetens lokala orga-

nisation ingår. Antalet ledamöter i styrelsen skulle således bli två mindre än vad kommittén föreslagit.

För att säkerställa den av kommittén förordade breda förankringen hos de intressen, som berörs av verksamheten, bör styrelsen med sig kunna adjungera representanter för de nämnda partsintressena liksom även för andra intressen. Härvid kan det nuvarande arrangemanget inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med dess rådgivande va-forskningskommitté lämpligen tjäna som förebild.

Beträffande lagstiftningsfrågor anser kommittén att det bör ankomma på det nya ämbetsverket att föreslå eventuella ändringar i förprövningskungörelsen och att taga initiativ till de lagändringar, som må visa sig erforderliga efter framdeles vunna erfarenheter. Jag anser att kommittén hade bort utreda behovet av erforderliga ändringar i gällande författningar och lagtext och framlägga förslag till förbättringar. Skälet härtill är detsamma som jag ovan anført, nämligen att det nu gäller att ange en klar målsättning och en bestämd ram för det framtida vattenvårdsarbetet. Vad jag här avser, kan bl. a. belysas med kommitténs redogörelse för förhållandena beträffande jordbrukets föreningar. Kommittén anför på olika ställen att förhållandena inom denna sektor fortfarande är otillfredsställande. Den enligt min mening väsentligaste orsaken härtill är å ena sidan dels att lagstiftningen i och för sig (förprövningskungörelsen) är otillfredsställande i dessa punkter, dels att oklarheter föreligger mellan denna lagstiftning och hälsovårdsstadgan, vilket bl. a. framgår av en skrivelse från Statens Vatteninspektion den 23 oktober 1963 och å andra sidan att de nuvarande myndigheterna därför icke kunna bemästra svårigheterna. De inom denna sektor rådande olägenheterna kan icke elimineras med mindre lagstiftningen ändras.

Enligt min mening hade alltså kommittén bort redovisa orsakerna till här exemplifierade och andra otillfredsställande förhållanden samt verkställa utredning och framlägga erforderliga förslag till ändringar.

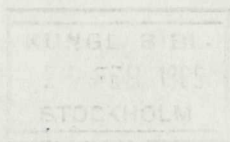
Beträffande frågan om vattenvårdsförbund delar jag den av kommittén redovisade uppfattningen, att en mera fullständig indelning av landet i områden för vattenvårdsförbund icke synes vara erforderlig. Jag delar däremot icke den slutsats kommittén kommit till, att behov av lagstiftning icke skulle föreligga. Enligt min uppfattning kan de nuvarande förbunden just genom avsaknaden av reglerande bestämmelser hastigt komma att upplösas, enbart genom att ett mindre antal av ledamöterna godtyckligt utträder ur ett redan bildat förbund. I samma riktning talar enligt min uppfattning även de svårigheter, som har funnits, då det gällt att starta dylika förbund. I vissa fall har sådana initiativ helt misslyckats och i vissa andra fall har den tid, som erfordrats för att bilda ett förbund, varit orimligt lång. Enligt min mening torde man därför icke kunna räkna med att som hittills länsstyrelser eller andra myndigheter tar initiativ till bildande av vattenvårdsförbund i medvetande om svårigheterna att vinna anslutning från olika intressenter dvs. antingen enbart kommuner eller kommuner och industrier och andra organisatio-

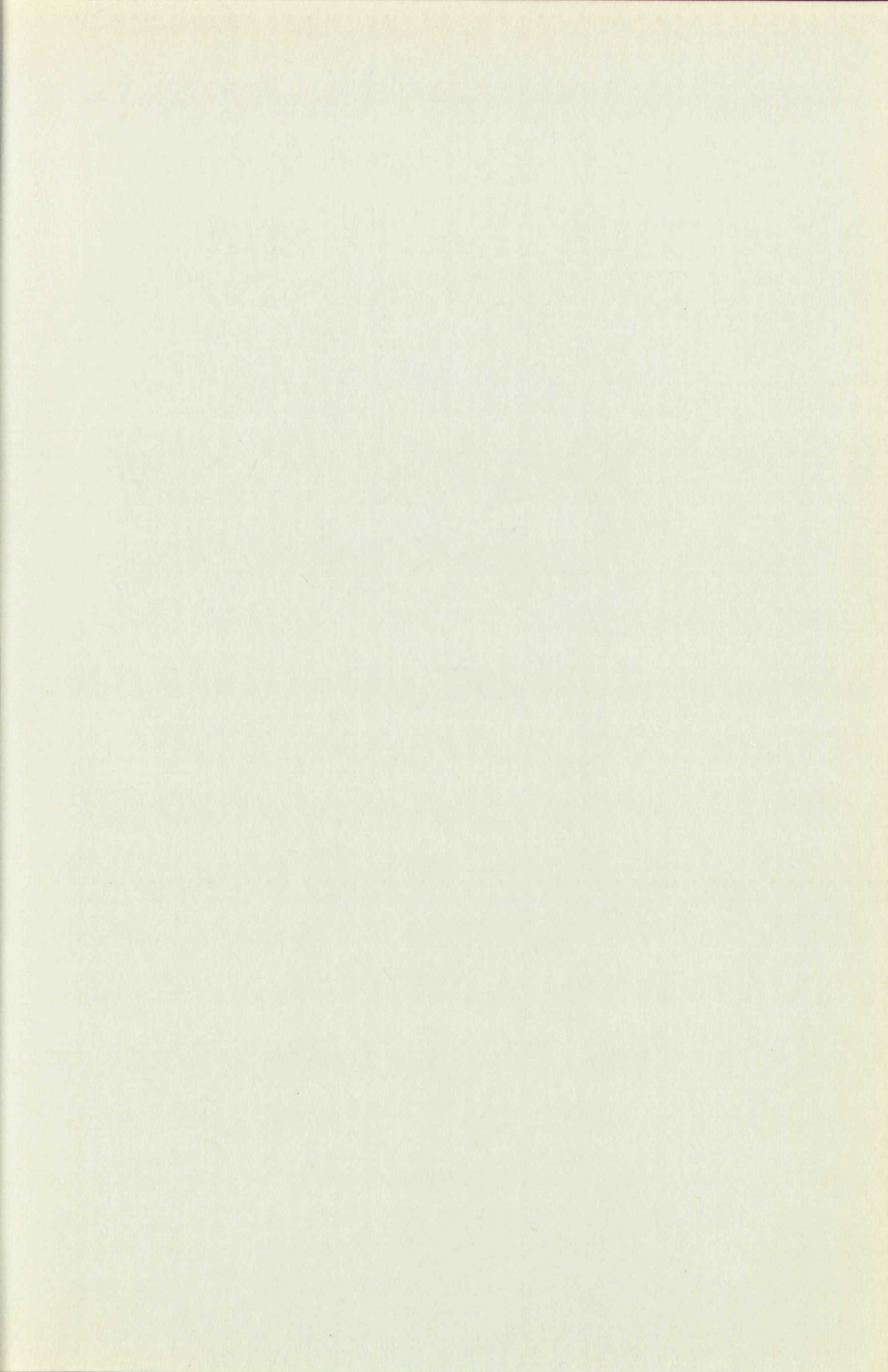
ner eller institutioner. Jag anser, att avsaknaden av lagstiftning också är en orsak till att förbunden icke kunnat utvecklas utan fortfarande måst begränsa sina uppgifter till måhända mindre betydelsefulla. Med en lämpligt utformad lagstiftning är det inte otänkbart, att förbunden skulle kunna tilldelas uppgifter, varigenom det regionala sammanhanget inom ett vattenområde skulle kunna klarläggas betydligt enklare och smidigare än vad som nu är fallet. Det är vidare inte osannolikt att möjligheter därigenom också skulle kunna skapas, att i särskilda fall finna en enklare och naturligare form för samverkan även vid åtgärders vidtagande, än vad som nu erbjuds enbart genom bolagsbildning eller bildande av kommunalförbund. Ingen av dessa former garanterar den samverkan mellan olika intressenter, som en framtida rationell vattenvård kommer att kräva. Slutligen skulle frågan huruvida vattenregleringsföretag kan genomföras enbart i syfte att tjäna en rationell vattenhushållning för att motverka vattenförorening också kunnat finna sin lösning i detta sammanhang.

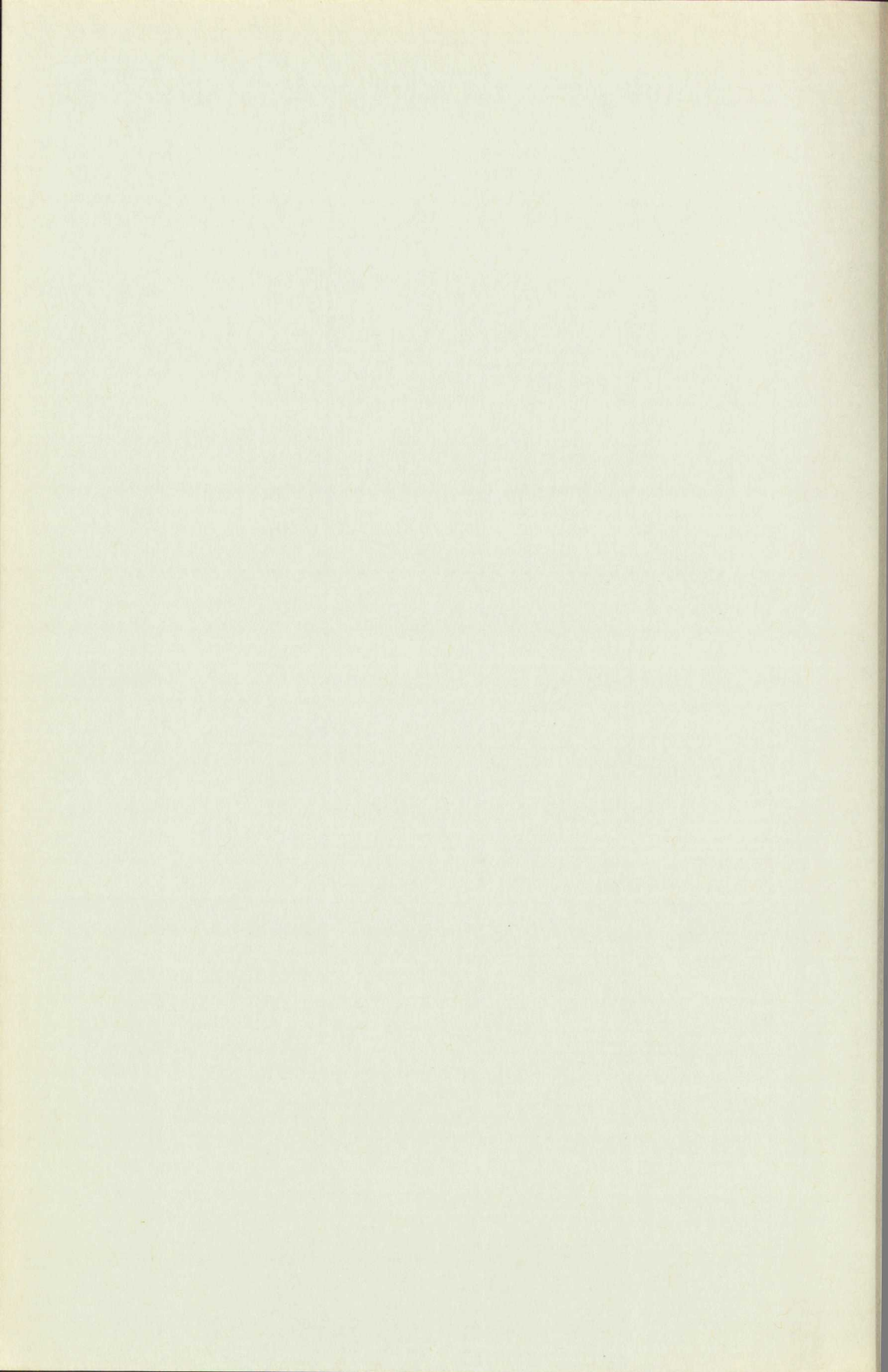
Behovet av lagstiftning i denna fråga borde enligt min mening även ses mot bakgrunden av vad kommittén uttalat om behovet av en rationell vattenvård, vilket enligt kommittén bäst skulle kunna realiseras genom att en landsomfattande vattendragsinventering utföres, på grundval av vilken saneringsplaner för de olika vattendragen uppställas. Det kan icke anses helt osannolikt att en dylik vattendragsinventering borde kunna genomföras betydligt snabbare, om den statliga myndigheten kunde kompletteras på lämpligt sätt med regionala förbund.

Med stöd av bl. a. det anförda anser jag, att frågan om vattenvårdsförbund är så komplicerad, att kommittén i varje fall bort redovisa den förefintliga problematiken, klarlägga den nuvarande lagstiftningens möjligheter och/eller begränsningar för att lösa rådande problem och framlägga förslag till kompletteringar eller ändringar i lagstiftningen.

Ossian Svensson

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1964

1. Teknikerutbildning i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Del II.
2. Nordisk etterutdannelse i by- og regionplanlegging.
3. Nordiskt institut för elementarpartikelfysik.
4. Invaliditetsvurdering, erstatningsfastsettelse, tabellsystemer m. v. i yrkesskadetrydgene i Norden.
5. Nordiska rådets öresundskonferens den 13-15 april 1964.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1964

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningens nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Företagsintekning. [10]
Svensk namnbok 1964. [14]
Utlåtande av Juristkommissionen i Wennerströmaffären. [15]
Rapport av parlamentariska nämnden i Wennerströmaffären. [17]
Lag om förvaltningsförfarandet. [27]
Beräkning av pensionsreserv i pensionsstiftelse. [28]
Skadestånd II. [31]
Förtida tillträde, expropriationskostnad m. m. [32]
Familjerättskommittén. Äktenskapsrätt I. Författningstext. [34] Äktenskapsrätt II. Motiv. [35]
Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 3. Kap. 6 i förslaget till regeringsform. [38]
Rapport och arbetsmaterial från arbetsgruppen för det kommunala sambandet juni 1964. [39]
Rätten till arbetstagares uppfinningar. [49]
Utsökningsrätt III. [57]
Aktion mot ungdomsbrott. [58]

Försvarsdepartementet

Krigsmaktens förbandssjukvård. [20]

Socialdepartementet

Socialpolitiska kommittén. 3. Bättre åldringsvård. [5] 4. Social omvårdnad av handikappade. [43] 5. Ett socialpolitiskt utredningsinstitut. [59]
Arbetstidsförkortningens verkningar. [9]
Behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna. [24]
Ökat stöd till barnfamiljer. [36]
Mentalsjukvårdslag. [40]
1962 års utredning ang. sjuksköterskeutbildningen I. Grundutbildningen. [45] II. Vissa grundläggande undersökningar. [46]
Centrala rehabiliteringsberedningen 1. Samordnad rehabilitering. Del I. [50] 2. Samordnad rehabilitering. Del II. [51]

Kommunikationsdepartementet

Bilskrotning. [21]
Statens byggnadsbesparingsutredning. 3. Offentliga byggnader. Ekonomiskt byggande. [26]
Friluftslivet i Sverige. Del I. Utgångsläget och utvecklingstendenser. [47]
Konsumentupplysning i televisionen. [54]

Finansdepartementet

Värdesäkringskommittén 1. Indexlån. Del I. [1]
2. Indexlån. Del II. [2]
Alkoholreklamen. [6]
Statens skogar och skogsindustrier. [7]
Kommunal skatteutjämning. [19]
Nytt skattesystem. [25]
Koncernbidrag m. m. [29]

Ecklesiastikdepartementet

1958 års utredning kyrka-stat III. Religionsfrihet. [13] IV. Historisk översikt. Kyrkobegrepp. [16] V. Kristendomsundervisningen. [30]
Förbud mot utförsel av kulturföremål. [22]
Skolans försörjning med lärare II. [44]
Farmaceutisk utbildning och forskning. [48]
Organisation av skolledningen i grundskolan. [53]

Jordbruksdepartementet

1960 års jordbruksutredning. 1. Kapitalutvecklingen i det svenska lantbruket. [8] 2. Lantbrukets strukturutveckling. [37] 3. Organisationen av rationaliseringsverksamheten m. m. på jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens område. [55]
Älgrågan. [11]
Veterinärmedicinsk forskning och undervisning. Del II. [12]
Kronhjortsreservat m. m. [23]
Vattenvårdens organisation m. m. [60]

Handelsdepartementet

Effektivare konsumtionsupplysning. [4]
Översättning av fördrag angående upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom) och tillhörande dokument. [18]
Översättning av viktigare följdförfattningar till fördragen angående Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska kol- och stålgemenskapen. [33]

Inrikesdepartementet

Konsumtionsmönster på bostadsmarknaden. [3]
Bostadsstöd för pensionärer. [41]
Kommunal markpolitik. [42]
Statslån till samfundslokaler. [52]
Organisations- och samarbetsfrågor i Stockholmsområdet. [56]